

Den Danske
A t l a s
Eller
Konge = Riget
Danne mark,

Med dets
Naturlige Egenskaber, Elementer, Indbyggere, Væxter, Dyr og
andre Affødninger, dets gamle Tildragelser og nærværende Omstændigheder
i alle Provinser, Stæder, Kirker, Slotte og Herre-Gaarde.
Foreskillet ved en udførlig

Lands = Beskrivelse,

saar og oplyst
e med dertil forfærdigede Land-Kart over enhver Provins
samt ziret
med Stædernes Prospector, Grund-Ridser, og andre merkvaerdige Kobber-Stykker.
Efter Høi-Kongelig allernaadigst Befaling,

ved afgangne
Pro-Canceller Dr. ERICH PONTOPPIDAN.

Men fortsat af

HANS DE HOFMAN.

Deres Kongelige Majestæts Stats-Raad og PRÆSIDENT udi Fredericia.

Med Kongel. Allernaadigst Privilegio for A. H. GODICHE og hans Arvinger.

TOMUS V. Første Bind.

Kjøbenhavn, 1769.

Trykt og bekøstet af Kongel. Universitets Bogtrykker Andreas Hartvig Godiche,
boende næst ved vor Frue Latinske Skole.

Den Danske Atlas
Eller
Konge – Riget
Danmark,
Med dets
Naturlige Egenskaber, Elementer, Indbyggere, Væxter, Dyr og
Andre Affødninger, dets gamle Tildragelser og nærværende Omstændigheder
I alle Provinzer, Stæder, Kirke, Slotte og Herre-Gaarde
Forestillet ved en udførlig
Lands – Beskrivelse,
Saa og oplyst
I med dertil forfærdigede Land-Kart over enhver Provintz
Samt ziret
Med Stædernes Prospector, Grund-Ridser og andre merkværdige Kobber-Stykker.
Efter Høi – Kongelig allernaadigst Befaling
Ved afgangne
Pro – Cancellar Dr. Erich Pontoppidan.
Men fortsat af
Hans De Hofman
Deres Kongelige Majestets Stats – Raad og Præsident udi Fridericia

Med Kongel. Allernaadigst Privilegio for A. H. Godiche og hans Arvinger

Tomus V. Første Bind.

=====

Kiøbenhavn 1769

Trykt og bekostet af Kongl. Universitets Bogtrykker Andreas Hartvig Godiche
Boende nest ved do Frue Latinske Skole.

Den
Stormægtiste
Og Allernaadigste
Arve – Enevolds – Konge og Herre
Kong Christian
Den Syvende,
Konge
Til Dannemark og Norge, de Venders og Gother,
Hertug
Udi Slesvig, Holsten, Stormarn og Ditmarsken,
Greve
Udi Oldenborg og Delmenhorst m.m.

Stormægtigste Konge,
Allernaadigste Arve – Herre,

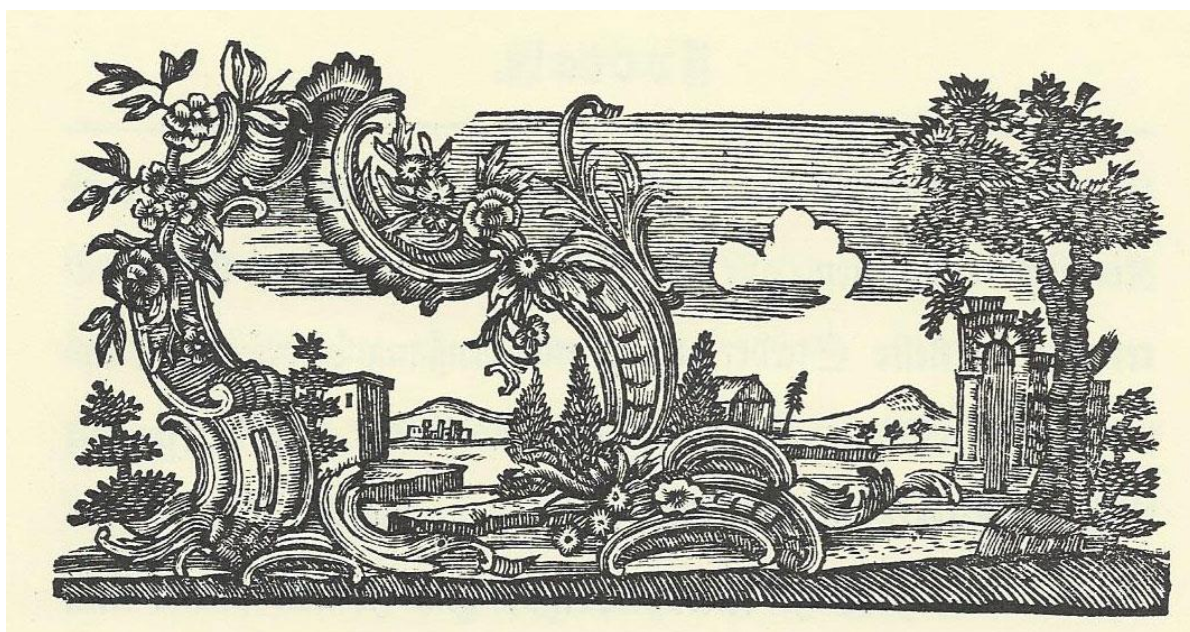
Ligesom Deres Kongelige Majestæt afvigte Aar blev allerunderdanigst overleveret den Fuerde Tom af Atlas Daniae, som beskriver Aaahuus- og Viborg- Stifter. Saa nelegges herved i allerdybeste Underdanighed den Fente Tome af samme Verk, som indeholder Aalborg- og Riber-Stifters saavel Stædernes som Landets Historiske og Oeconomiske Beskrivelse, saavidt som vidtløftig Correspondence, samt Hielp af af Biblioteker og Archiver, ved et møisommeligt Arbeide, har kunnet tilveiebringer. Jeg ønsker allerunderdanigst, at denne Deel, ligesom de forrige, maae finde Deres Kongelige Majestets allernaadigste Velbehag, og lever i allerdybeste Submission

Stormægtigste Konge,

Allernaadigste Arve – Herre,
Deres Kongelige Majestets
Fridericia den 29. Jan. 1769

paa
Deres Kongelige Majestets
Allerhøieste Fødsels – Dag

Allerunderdanigste
Troe-pligtfyldigste Tiener
Hans De Hofman.

Gunstige læsere!

Fortalen til den Fierde Tome af Atlas Daniæ findes anført, ei alene de, som have givet fornødne Efterretninger til denne og forrige Tome, hvortil kan, legges, Rector Hansen i Ribe, Provst Bakke og Rector Örsted i Kolding, Provst Kynde i Holstebro, Provst Fabricius i Varde, Hr. Bredsdorf i Ollerup, og mange flere brave Geistlige og Verdslige Embedsmænd, men endog, hvorledes de herudi indførte Karter og Tegninger ere samlede, nemlig at Tegningerne over Kiøbstederne nesten alle ere giorte af nye og af Magistraterne i de fleste Stæder mere end eengang efterseete og approberede. Denne Femte Tome indeholder Aalborg- og Riber-Stifters Beskrivning,

paa samme Maade indrettet som den forige Fierde Tome, paa hvilken saavel min Medarbeider Hr. H` Justitsraad Langebek som Jeg ingen Umag eller Flid har sparet, at forfatte baade i Henseende til det Historiske og Oeconomiske saa complet, som det har været os mueligt at tilveiebringe; ligesom og Forleggeren Hr. Godiche med stor Bekostning har ladet stikke Pladerne paa nye, siden de, der fandtes ved Tidernes Forandring ikke svarede til Stædernes nu værende Tilstand. Og efterdi denne Femte Tome bestaaer af 140. Ark, med 43. Kobberstykker og 2 de Karter, da for at tiene Publico og at gjøre denne Tome proportionerlig med de andre, er dertil trykt tvende Titler, saa at Aalborg Stift og Riber Stift kan bindes hver for sig; Med de Liebhave, som ikke maatte finde Behag derudi, kan udtage Titel-Bladet til Riber Stift.

Skulde nu dette Verk efter Ønske finde vore kiære Landsmænds Bifald, og Forleggeren faae den fornødne Debit, har bemeldte Hr. Justizraad og Geheime – Archivarius Langebek ladet sig overtale til selv alene at forfærdige den Siette Tome af Atlas Daniæ, som skal indeholde det Slesvigske Hertugdoms eller SynderJyllands Beskrivning, hvortil endeel skønne Efterretninger og Tegninger allerede ere indkomne, men langt flere formodes endnu, saavel fra Kiøbstæderne som Lander, i Anledning af den af hannem for længst udgivne og omkringsendte Plan. Saa har og Forleggeren, til Verkets Zirats, med megen Bekostning lade optage mange Kiøbstæders saavel Prospector som Grundtegninger, hvoraf endeel allerede ere stukne.

Eftersom og adskillige have ønsket, at de Beskrivninger om Siælland, Fyen og Laaland, maatte vorde noget mere forøgede efter den Maade, som de fire Jydske Stifter ere udgivne, og Sognepresten Hr. Bredsdorf i Ollerup haver haft den Godhed allerede at meddele en skøn Samling om Sunds of flere Herreder, hvilket Eksempel formodentlig vil blive efterfulgt af mange flere gode Patrioter; Saa har jeg paataget mig at indsamle de manglende Efterretninger til bemeldte tre Stifter, for deraf af forfatte et Supplement til 2. og 3. Tome af Atlas Daniæ, hvilket saaledes vil udgiøre den syvende Tome, hvorved dette Verk, som i mange henseender nu og i Tiden kan have sin store Nytte, kunde blive saa fuldstændigt som mueligt for ganske Danmark.

Fridericia,

Den 29. Jan. 1769

Hans de Hofman.

Indhold
Af alle Capitlerne
I denne Femte Tome.

.....

	Pag
Cap. I. Om Aalborghuus Amt eller Himmersyssel.	3
Cap. II. Om Aalborg Stift i Almindelighed og Aalborg i sær	105
Cap. III. Om Aastrup – Børglum- og Seiglstrup Amter, eller Vensyssel	191
Cap. IV. Om Ørum- og Vestervig- Amter eller Thye Land	401
Cap. V. Om Dueholm Amt eller Mors Land	529
Cap. VI. Om Ribe Stift i Almindelighed, og i sær om Ribe Bye	599
Cap. VII. Om Riberhuus Amt	656
Cap. VIII. Om Lundenøs Amt.	733
Cap. IX. Om Bøvling Amt	780
Cap. X. Om Koldinghus Amt.	872

Den Danske Atlas Tom. V.

Det Første Capitel.

Om Aalborghuus Amt eller Himmersyssel.

Dette Amt grændser mod Norden til Limfjorden og Aalborg Stift, mod Østen til Kattegat, imod Synden til Mariagerfjord, mod Vesten til Mariager Amt og atter til Limfjorden. Det strekker sig i Længden omtrent 10 Mile og i Bredden 6 Mile. Det bestaaer af disse sex Herreder: Aarsherred, Hinstedherred, Sletherred, Hellumherred, Hornumherred, Flejkumherred. I de tvende sidste Herreder ligger Kiøbstedene Aalborg, endskjønt samme nu ikke mere hører til Viborg Stift, men kort efter Reformationen blev af Kong Christian III. Taget fra Viborg Stift, og lagt til Vendelbo- og Aalborg- Stift, som Residentz for dette sidste Stifts Øvrighed. Stiftbefalingsmanden over Aalborg Stift er tillige Amtmand udi dette Amt, og Amtet sorterer under Amtstuen i Aalborg, hvorfra det kommer, at nogle henregne Aalborghuus Amt til Aalborg Stift. Dette Amt er et af de største i Jylland, da des contribuierende Jordegods beløber sig til 11700. Tønder Hartkorn, foruden det frie Hartkorn til Herregaarde og Prestegaarde. Amtet har sit Navn af det gamle Slot i Aalborg, kaldet Aalborghuus, hvor Læns mændene fordm, og siden Amtmændene eller Stiftamtmandene, have resideret. Ellers kaldes dette Amt endnu gemeenligen Himmersyssel, dog hørde det i ældre Tider, da Landet var inddeelt i Sysseler, noget mere til Himmersyssel, end disse 6. Herreder. Amtet er af forskellig Beskaffenhed, og i nogle Herreder falde Eiendommene bedre end i andre. I Aarsherred er Grunden noget skarp og sandig, ja tildeels Hede, men god Rug-Egn, paa de fleste Steder slet Græsning, uden ved Herregaardene. Den største Deel af Hindsted- og Slet- Herreder har god Agerland og Græsning, og i endeel Aaringer er Agerdyrkningen her i visse Egne meget forbedret. Saa avler og Hindstedherred mesten overalt godt Korn og Græs, vaade Aaringer ere her mest tjenlige for begge Dele, man har her et Slags Hvidleer eller Jordmarv, som vel i vaade Aar forbedrer Jorden og forfremmer Vexten i sær af Byg og Havre, men i tørre Aar er utienlig til Giøde, da den umagrer Jorden; dersom Egnen ikke var des frugbarere, kunde Bønderne ei være i saa god Stand formedelst Hoveriet til de mange Herregaarde i dette Herred. Hornum- og Flejkum- Herreder give til største Deelen fortreffelig Korn-Avl og Græsning. Her opfødes mange Creature, men mest Hornqvæg. Dersom Beboerne her langs Limfjorden forstode deres Engbond, vilde den ikke give Marsklandene meget efter. Af de sammenhængende Kride- eller Kalkbierge, som ligge ved sydre Siden af Limfjorden imellem Indløbet og Aalborg, meene nogle, at denne Fiord har sit Navn, thi Hvidler og Kride kaldes i Almindelighed Lim der i Egnen og paa flere Steder. Denne Grund af haard og fast Kride vedvarer paa den anden Side af Aalborg langs med Limfjorden og endes først oven for Løgstør ved Lunden. Langs Fiordsiden ere paa endeel Aaringer bygte adskillige store Pakhuse, hvor Skibene kan ligge tet til af lade og losse. Imellem Aalborg og Agersund findes nogle flade Landstrekninger, som bruges til Fædrift, men kunde med ringe Omkostning anvendes til ypperlig Engbond. Fra Agersund til vesten for Løgstør bestaaer Grunden mest af Kier og Moradser, hvis Bond er en fin haard Kride paa mange Alnes Dybde, som ligger i

13. á 15. Tommers Strata, bedekket med en Jordskorpe paa 5 á 6. Alnes Tykkelse. Petrisicater (forsteninger) findes her adskillige saavel i Kriden som løse paa Marken. Her ere og fundne nogle Calcedoner (smykkesten blå), som giemmes i fronemme Natural – Samlinger i Kiøbenhavn. For nogle Aar siden blev efter Kongelig Befaling opgravet en stor Deel af samme Kride, og noget deraf overført til Kiøbenhavn, men dette, som flere bye Foretagender, fandt endeel Vanheld og Vanskelighed uagtet Kriden skal være bedre end den fra Stevns Klint. Omkring Løgstør findes Leerarter, som kunde give gode Muursteen, om her var Leilighed til Teglblænderie. Grunden ved Lemdrup bestaaer af en sammengytet Kalksten fuld af Petrisicater og meget god til Bygning, men ingen benytter sig deraf. Rønberg Bye ligger under høie Bakker, der bestaae af grov Sand og Leer i Stratis vexelviis. I Hindstedherred ved Ove Bye og Mariager Fiord brændes det saa kaldte Mariager Kalk, Grunden hvor Kalk – Steenen udhugges er af saadan Beskaffenhed, først 1½ Alen god Jord, hvori saaes og pløies, derefter følger enten et Lag Kalk eller et Lag Flintesteen, hvilke siden uadladelig alternere, i hvor dybt der end hugges, Gravene inden i ere meget høie, i Hvælvinger og Piller som i de høieste Kirker afsatte, udi det dybeste er Veld og Vand – Aare. Der findes og en Bakke med Kride, i hvir dybt man en hugger. Ved Viffertsholm er et godt Teglblænderie. Og ved Buderupholm et Sæbesyderie og en Olie- Mølle. I Sletherred er lidet eller intet Skov, men i de fleste andre Herreder og ved endeel af Herregaardene er ypperlig Skov dog paa sine Steder formindskes den og. Ved Limfiordens Indløb lige over for Hals, ligger en liden Kratskov, hvori opholde sig Æderfugle, men de faaer ikke Tid at udklekkede deres Æg, thi Bønderdrønge tage Ægene bort og forjage dem. I de Egne af Amtet, som røre Limfiorden, falder skiønt Fiskerie af Sild. Ved Agersund begynder Fiorden at give Helt, Aal, og tildeels Øreder, Gieder, Aborrer, og nogle Flyndre og Hornfisk, men Fiske – Garnene bliver ofte af de Søfarende beskadede. Der ere og visse bekiendte Fiskeleier, saasom Klitgaardene, Valdsted, Staven, men i sær ere Sild – Fiskerierne ved Ribe og Sebersund betydelige. I disse Egne ere formuende Bønder og store Bondenyer. Her findes i Amtet adskillige skiønne Kilder og Vandspring, endeel rindende Bekke større og mindre, samt mange Aar, hvorved en Mængde Vandmøller drives, og mangfoldige ferske Søerm som tildeels ere fiskerige. Her ere adskillige Sundsteder i dette Amt at komme over til Søes til de andre Lands – Egne, saasom Aalborgsund, Agersund, Sebersund, Hadsund. I Aalborghuus Amt ere tvende Baronier Lindenborg og Villestrup. Foruden Aalborg Kiøbsted, som vel ligger i Amtet, men hører til Aalborg Stift og derunder bliver beskrevet, findes udi Aalborghuus Amt den liden Kiøbsted Nibe og den Flekke Løgstør, som nu følger.

Nibe

Nibe Bye ligger ved Limfjorden, i Hornumherred, to Mile fra Aalborg, 8. Mile fra Viborg, berømt af sit store Sildefiskerie i bemeldte Fiord, som her gjør en Bredning eller Bugt. Paa kartet ligger den under 57. Grad 1. minut Latitudines, og 24 Grad. 33. Minutter Longitudinis.

Resenius i sin skrevne Danske Atlas melder, at Nibe i gamle Dage haver haft sin egen Ret og Frihed, men igien mistet den, og Wolf i Encom. R. D. siger, at Byen forud, der Sildefiskeriet gik overflødige til, har haft adskillig Kiøbmandskab og Handel, endskiønt den ikke var Kiøbsted. Enten det nu saa er, eller ikke, saa har den i Aaret 1727. den 19. December af Kong Friderik IV. Forhvervet sig Kiøbstedes – Privilegium, af saadant Indhold. ”Hans Majestet bevilger allernaadigst, at Nibe Byes Indvaanere maae, foruden hvis dennem til deres Nærings Befordring den 2. September 1699. er forundt, herefter have og nyde Kiøbsted – Privilegier, ligesom endeel andre Kiøbsteder i

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus V 1. Bind, 1769

Jylland, nemlig Tisted, Nykiøbing og Skive, have og nyde, saa at de til Lands og Vands maae drive deres Negotie, Handel og Vandel, ligesom andre Indbyggere i fornævnte aller andre Kongelige Kiøbsteder, dog at de deraf ved Toldstedet rigtig erlegge Hans Kongelige Majestets tilkommende Told, Accise, og anden Rettighed, saa og at Lugerne af de Skibe, som skal gaae til Nibe, først forseigles af Toldbetienten i Hals, hvorefter en eller flere af Toldbetienterne i Aalborg dermed følger til Nibe, og haver Tilsyn med Losningen og Maallingen. Herforuden er Indvaanerne i Nibe allernaadigst forundt, at betiene sig af Fiskeriet i Limfiorden, for saa vidt ei nogen derved i sin vel erhvervede Rettighed vorder præjudicerer. Ligeledes nyder Byen den Ret, som de Kongelige Forordninger om Kroehold paa Landet i Danmark af 13 Martii 1700 og 27 Martii 1719. samt Consumptions Forordning af 30. December 1700. de andre Kiøbsteder i Danmark forunder. Derforuden ere Nibe Byes Indvaanere fritagne for at svare og sortere under Flekum – Hornum – Herreds Ting, og dem given deres egen Byfoged, som tillige er Herredsfoged i bemeldte Herreder. Ja dennem er endog allernaadigst tilsagt et sømmeligt Vaaben og Seigl. Tilforn havde Høistbemeldte Konge, efter Nibe Indvaanernes allerunderdanigste Ansøgning, ved allernaadigst Rescript af 12. Junii 1722 bevilget, at alle Hans Majestets Undersaatte maae derefter, som tilforn, uformeent af Borgerskabet i Aalborg, fare op med deres Skiberømme ad Limfiorden paa Fiskeleier i Nibe, og med sig føre tomme Tønder og Salt, og der salte, hvis Fiskevare de sig tilforhandle, som de tilbage med sig føre maae, naar de efter Toldrullerne sig ved Toldstederne angive og Told og anden Rettighed rigtig erlegge, dog vil Hans Majestet hermed have forbudet, at de under den Prætert ei nogen Handel der oppe paa Limfiorden med andre Vare maa drive.

Efter forbemelte Kongelige Privilegium har Nibe Bye, til en Erindring af Indbyggernes fornemste Nærings – Middel, faaet til Vaaben tre Sild udi Skioldet.

Endeel af Nibe Byes Indvaanere har fra gamle Tider givet en Afgift til Oxholms Eiere, som kanskee herrører fra den Tid samme Gaard var et Kloster kaldet Øekloster. Men da de for endeel Aar siden vergrede sig ved at betale samme Afgift, og Sagen kom til Lands – Lov og Ret, faldt Landstings Dom den 14. Juni 1747, som i Høiste – Ret den 29. April 1748. blev confirmeret: At Nibe Byes Indvaanere enhver for sig skal betale deres restende Deel af den aarlige Afgift 7. Mark 2 Skilling af hver heel Grund og Jord til Oxholms Eier. Men til Lindenberg svares ingen Afgift uden for saavidt Kirken angaar.

Kirken i Nibe fortælles at være bygt og bekostet af en Lybeksk Skipper, efter et Løfte, han havde giort. Men om det er samme Kirke, som der var før Reformationen, da nævner Lider Vivorum hos Guds Legems Laug i Aalborg iblant Gildebrødrene en Prest, Hr. Lokke, som havde funderet og stiftet Sancti Jostis Capel i Nibe, sammesteds nævnes og Hr. Laurent Valterfön til St. Jost. Idenne Kirke er et Epitaphium over Major Conrad Veideman som døde 1681. 60 Aar, og for Resten findes der inetet merkværdigt. Udi Kong Christian II. Td hørde Nibe under Voxlev Sogn, dog havde Byen bemeldte sin egen liden Kirke, som kaldtes Sanct Justi eller Jodoci Capel, som var inviet den Helgen St. Just eller Sancto Jodoco til Ære. Dette beviser et Document af 1513. hvorudi Biskoppen i Viborg Erik Kaas oplader til Kongen Jus Patronatus til Bartum Præbende i Viborg Domkirke, og til Vederlag faaer af Kongen Jus Patronatus til Voxløf Kirke og St. Jodoci Capel i Nibe udi samme Sogn. 1520. har Ribe dog haft sin egen Prest eller Capellan; thi et Brev af dette Aar nævner Hr. Niels Pedersön Curatus i Nibe. At der i de Catholske Tider ved denne St. Justes Kirke eller Capel har været nogen sær Helligdom, kanskee af denne Helgens Been og Reliqvier, og at dertil er skeet Pilgrimsfart, det viser Terpager Rip. Cimbr. Pag. 567 udi disse af en gammel Bog citerede Vers:

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus V 1. Bind, 1769

Af Pilgrims Reyse kommer intet got,
Det kommer dem stundum selv til Spot,
Somme gaaer til Sanct Jost i Nibe,
Og somme til Sanct Lambert i Ribe
Til Esenbek vilde gaae og somme,
Det kommer ingen af dem til fromme.

Nu er Nibe Hoved-Sognet og Doxlev Annex dertil. Men begge Kirker høre til Baroniet Lindenborg, som og skal eie nogle Jorde paa Nibe Byes Marker.

Til de Fattiges Hielp og Underholdning i Nibe ere fra forige Tider givne adskillige Legata, som endnu ere i Behold, hvorom kan eftersees Hofmans Fundatzer T. III. Pag. 536.

Ved uforsigtig Tiære-Kaagen den 22. May 1765. opkom i Nibe en ulykkelig Ildebrand, i hvilken 78. Gaarde og Boliger bleve lagte i Aske, og derforuden 5. Boliger meget beskadigede, deraf ere over Halvparten igien opbygte, og nogle staaer endnu under Bygning.

Før denne Ildebrand bestod Byen af 278 Gaarde og Huse, som i Kiøbstedernes Brand-Casse vare assecurerede for 361000. Rdlr. Til Sikkerhed holder Byen en Spøite og to Vøgttere. Foruden Kirken er her ingen publicke Bygninger. Her holdes alene en Dansk Skole.

Nibe er efter sin Størrelse temmelig Folkerig. Indbyggerne bestaaer af 250 Familier, som i alt udgjøre 750. Personer over 12. Aar. Disse ere: Geistlige, Sognepresten, Degn og Graver. En Kongelig Maaler, Veier, Brager, samt Postmester. Kiøbmænd 12. Agerdyrkere 23. Skippere 10. Handverkere 39. Fiskere som selv holde Kaage 19. Daglønnere til Fiskeriet af Mand- og Qvinde – Kiøn 130. I alt ere her nogle og 90. som have taget Borgerskab. Handverkerne ere disse:

Bagere	3	Kleinsmed	1
Bødkere, hvoraf tre hold		Kobbersmed	1
Svenne	8	Malere	2
Farver	1	Parykmager	1
Felberedere	3	Pottemager	1
Feltskiærer	1	Skomager	5
Giørtler	1	Skrædere	3
Grovsmed	1	Snedkere	4
Guldsmed	1	Tømmermænd	7
Hattemager	1		

Byens Øvrighed bestaaer af en Byfoged, som tillige er Herredsfoged over Hornum og Fleskum Herreder, samt Bye- og Herred- Skriveren. I Nibe holdes Byetinget hver Løverdag og Herredtinget for bemelte Herreder hver Torsdag. Her er ingen Raadstue.

Avling. Af de 23. Familier, som bruge Avling, har hver 1½ Tønde Hartkorn, otte af dem ere Selv – Eiere, de øvrige 15, ere Fæstere af adskillige Jorddrotter. Men det vilde tiene Byen til Fremtarv, om de i Fæste havende Jorde kunde vorde kiøbte og indløste til Byen, siden Fæsterne nu maa svare baade Borgere og Bønder. Øl – Sal og Brændevins Brænderie er paa dette Sted en stor Nærings Brug.

Handel og Skibsfart. Den liden Handel, som her drives, er med grove Varer, Hør, Hamp, Jern, Salt, Tiære, Tobak, Tømmer, og deslige, som Bonden behøver, samt noget lidet Alne-Kram fra Kiøbenhavns Fabriker. Sild-Handelen, som udgiør det øvrige og tilligemed Sildens Behandling er Kiøbmændenes fornemste Giøremaal, har før været anseelig og ulige større end nu. Af Kiøbmænd, som holde aaben Krambod, ere her alene 6. i Tallet. Byen tilhører nu 10. Skibe nemlig 9 Jagter og 1 Caliot, hvad Søefolk her fattes, hyres fra Aalborg, Lessøe, og andre Søesteder, hvilke, naar Farten er forbi, igien søge deres Hiem.

Sildfiskerie. At Sild – Fiskeriet i Ribe er et af Stedets gamle og fornemste Nærings – Midler, det sluttes af et Kong Christian II. Brevudgivet 1518. hvorved Kongens Undersaatter i Nibe blev forundt, at maae i dette Aar salte og sælge Sild der ved Byen, eftersom de tilforn giort have. Af et Kong Friderik II. Brev 1563 angaaende Kronens Fiskerie i Mariager Fiord, sees, at Prisen paa Silden udi Nibe har været anseet som en Regel for de andre Fiskerier til at taxere Silden efter, og at en Ol Sild i bemeldte Aar ikke galt mere i Nibe end 1 1/3 Skilling, da den ved Mariager kostede 2 Skilling. Høistbemeldte Kong Friderik II. Ved adskillige Leiligheder kalder denne Bye vor og Kronens Fiskeleie Nibe, og var det den Tid brugeligt, at Kongen havde i Fiske-Tiden sine Saltere liggende i Nibe, som skulde indkiøbe for Kongens Regning og salte en vis anbefalet Quantitet af Sild til de Kongelige Slottes og Orlog – Skibenes Behov, til hvilken Ende Salteren paa Kongens Vegne skulde efter gammel Sædvane have to frie Dage om Ugen til at kiøbe Sild, naar den best tilgaar, dog ei at betale dyrere end andre, som Kongens Breve derom af 1562, 1565, 1577 lyde. Hvilken Skik endnu var brugelig i Kong Christian IV. Tid, see P. Friises Beskrivelse om Skelskør pag. 375. Men som Fiskeriet overalt og til alle Tider har sin af- og Tilvext, saa tog det og meget af i Nibe ved begyndelsen af forige Seculo, saa at Kong Christian IV. Ved Brev af 1601 befaler Lænsmanden i Aalborg, at eftersom Sildefisket ikke ganger mere til Nibe, skulde han indfordre af forige Silde – Salter der sammensteds Tönnins Balkenberg adskilligt, som han paa Regnskab var skyldig bleven. Ikke desmindre var Fiskeriet i Nibe siden i Kong Friderik III. Tid igien af saadan Beskaffenhed, at Arnet Berntsen pag. 150. derom skriver saaledes: ”Nibe er et fornemme stort Fiskerie ved Limfjorden, berømt formedelst det herlige Sildefiskende, som i saadan Mangfoldighed bestaaer, at undertiden, naar ikkun Fiskeriet i nogen Maade tilgaar, derfra ei alene den omliggende Egn med Sild for et billigt Værd undsættes, men og største Delen af det ganske Land og andre fra liggende Steder mange Læs og Skibsladninger derfra lader føre”. Vist er det, at dette Sildfiskerie forud har været af stor Betydning for hele Riget, og at deraf aarlig er udført mange tusinde Tønder. Ja de Svensk afhentede her baade ferske og saltede Sild i stor Mængde. Men da det ei blev længere tilladt at udføre Silden, har de Svenske med stor Fordeel anlagt Sildfiskerier hos dem selv. Og ligesom Fiskeriet efterhaanden har raget af, saa er byen Nibe, som før var i Velstand, bleven alt mere og mere forarmet. Kort efter det Kongelig allernaadigst givne Kiøbsteds Privilegium 1727 vare her endda 90 Fiskere, som sade i nogenledes god Stand, hvilket Tal efter den Tid har saaledes formindsket sig, at der nu ikkun findes 19 som ere i Stand til at bruge Fiskeriet, saa at nogle 100 Fiske-Steder derover staae ledige i Fiorden. Ja det er at befrygte, at Fiskeriet, formedelst Indvaanernes tiltagende Armod, i Fremtiden vil udgaae og ophøre. Sildene fanges med Bondgarn, som har sin visse Tid af staae. Det er en Lyst at see, med hvad Færdighed de Jydske Piger kan gielde og kople Silden i Saltboderne, for hvilket Arbejde de neppe faa ½ Skilling for 2 Vol Sild. Siden der nu er den Debit paa Sildene, som tilforn, tørres de fleste af Vaar-Sildene, og forsendes til Kiøbenhavn under Navn af tøre Jyder, nogle til Norge, men Høst-Sildene nedsaltes. Paa denne Kant

af Landet fortæres en utrolig Mængde af Sild. Dersom ellers de Materialier, som til Fiskeriet udfordres, maatte ved Byens egne Fartøier hentes fra første Haand, vilde det være nogen Lindring.

Aalfiskerie. Aalfiskeriet, som og før har været betydeligt, er nu ogsaa saare ringe. Vel er det tilladt, at 12 Selskaber fra St. Hans Dag til Augusti Maanedes Udgang maa bruge deres Stryge-Glibe, for derved at søge deres Næring, men da Gaard-Aalene først imod Augusti Maanedes Udgang ankomme i Fiorden, var det at ønske, at den bestemte Tid til at bruge Stryge-Glibene maatte vorde udsat til Medium Septembris, hvorved mange, saavel i Byen som andensteds, kunde med Aal forsyne deres Husholdning, som nu maa savne de.

Nibe Bye svarer sin Consumption til Aalborg, hvorunder den i Henseende til Consumptionen er incorporeret.

Marked holdes udi Nibe den 25. Septembris aarlig.

Løgstør

Frihed. Løgstør er en liden Flekke, som ingen Kiøbsteds Privilegium har, endskiønt den af nogle kaldes Kiøbsted, og har et Slags Anseende deraf, formedelst Consumptionen og den Losse- og Lade – Plads Rettighed som den har. Vel siges Byen at have haft et gammelt Friheds-Brev paa at føre Handel, hvilket Ildebranden 1747 skal være blevet fortæret, men de nu værende Indbyggere vide dog ei at gjøre retskaffen Rede derfor. Af Begyndelsen har den ikkun været nogle Fisker-Huse. Men den har Grundenes Tilvext der i Fiorden at tilskrive sin Opkomst, da den derover er bleven et fornødent Opholds- og Hielpe- Sted for de Seglende, som skal gaae over bemeldte Grunde, ligesom den nu er et umisteligt Handels-Sted baade for Hanherrederne og for Vester-Delen af Himmersyssel. At ellers baade Stedet og Navnet er i det mindste nogle hundrede Aar gammelt, sluttes deraf, at Cancellen Claus Götze 1530, fik af Kong `Friderik I. Brev paa en Jord, som ligger paa Løgstødt-øer, næst østen op til den Jord, som Mester Morten Krabbe havde, og 1552 har Kong Christian III. Forbudet, at ingen skulde ligge og salte Sild oven for Løgstedøer, men hvis Sild der tages, skal sælges blodig og ikke saltet, undtagen hvis som Undersaatterne ville lade salte til deres Huses Ophold.

Navn. Navnet Løgstør har Byen deraf, at den er bygt paa nogle smaa Øer og Holme i et Kier, som høre til Løgsted Sogn, hvorfor den og i foranførte og flere gamle Documenter skrives Løgstedøer; Løgsted atter i ældre Documenter nævnes 1441. Løgstade og 1401 Larvsstæd, kanske af Situationen, efterdi denne Bye ligger nedrig og paa et langt Sted.

Situationen. Byen ligger paa og imellem Moradser under en Kiæde af høie Bakker, som indeholder et Slags Kalksteen. Igiennem Løgstør Bye falder til lands ingen Passage, saasom den ligger afsides fra alfare Veie inde i en Bugt tet ved Limfiorden. Men en halv Miil østen derfra er Overfarten imellem Himmersyssel og Hanherred ved Agersund. Fra Løgstør er Landeveis til Aalborg 6 Mile og til Viborg 7 Mile. Byen hører til forbemeldte Sogn udi Sletherred, og Indvaanerne søge Løgsted Kirke som Deres Sognekirke, hvilken er beliggende en god Fierdingsvei synden derfra paa aaben Mark og tilhører Krastrup .Der er altsaa ingen Kirke i Løgstør, men efter gammel Fortælling skal fordum en adelig Jomfrue paa Krastrup have begyndt paa en Kirkes Bygning synden for Byen, hvor Pladsen endnu vises, men hendes mellemkommende Dødsfald standsede Arbeidet, og hendes

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus V 1. Bind, 1769

Arvinger skal igien have afbrudt den lagte Grund, og brugt den til at opbygge det nordre Huus af Borgegaarden paa Krastrup som ligger i 1½ Miils Vei derfra.

Huse og Indvaanere. Byen bestaaer af 32. Gaarde og 39 Huse, derudi boer omtrent 80 Familier, hvoraf 8 ere Kiøbmænd, 3 Skippere, endel Fiskere, Kroholdere, og en Snes Haandverkere, som i alt med Tienestefolk udgiørre 250 personer over 12. Aar. Tilforn vare Indvaanerne i god Velstand, men formedelstl tvende ulykkelige Ildsvaader, som kort efter hinanden i Aarene 1747 og 1751 fortærrede deres Formue, ere de nu ikkun i maadelig Omstændigheder. Vel er Byen, ved Høiselig Kong Friderik V. Gavmildhed med 2000 Rdlr. Af egen Casse og givne Tilladelse til en Collect i Danmark, igjen bleven bygget med endeel smukke murede og teglhængte Gaarde og Huse, der nu ligesom Kiøbstederne ere assurede i Brandcassen, men hverken er den saa stor, ei heller har den Handel eller Ævne til at handle, som før. Haandverksfolkene, som her findes, ere disse:

Bødkere	2	Skrædere	3
Farver privilegeret	1	Skomager	3
Felbereder	1	Smed	1
Hattemager	1	Snedkere	2
Kobbersmed	1	Tømmermænd	4

Handel og Næring. Den liden Handel, her føres, bestaaer alene i grove Varer, Tømmer, Bredder, Jern, Kul, Salt, Tiære, Hør og Hamp, samt Specerier, og deslige for Landmanden fornødne Ting. Denne Handel er ei heller saa betydelig som før, da Beboerne ikke formaae at handle med andet, end hvad de kan tage paa Credit hos Kiøbmændene i Aalborg, undtagen hvad enten tvende deres Fartøier hente fra Kiøbenhavn og Norge, eller Norskfarere kan tilbringe dem. Byen ligger beleilig nok til Handling, da den har 3 á 4 Miles Opland paa den ene og paa den anden Side af Fiorden begge Hanherrederne til sine Varers Afsetning. Kornhandel drives ei synderlig, uden af et Par Kiøbmænd, hvis Fartøier gaae paa Kiøbenhavn og Norge. Indbyggerne nære sig ellers endeel af Søefart baade her fra Byen og fra andre Steder, endeel af Vertshuushold, endeel af ovenskrevne Haandverker, andre af Fiskerie, som her flader meget godt, med Helt, Sild, og Aal, stundum Ørtder, Giedder, Aborrer, og Flyndre; men her fiskes ikke meget mere end til eget Huusbehov. De bruge her en Art Sand – Vaade, som trekkes tvers over Dybet paa den flade Grund til den anden Side, hvorfor de til Grund – Eieren betale en aarlig Afgift, fordi de opdrage Vaaden paa hans Sandgrund. Her haves 8 Skibe til Byen, hvoraf ei flere end et Par farer andesteds hen, de øvrige fare op og ned i Fiorden imellem Aalborg og de her oven for liggende Kiøbsteder.

Det største Fartøis Drægtighed er 13 Commerce – Læster.

Løgstørs Grunde. De saa kladte Løgstørs Grunde i Limfiorden, som ere tet uden for Byen, hvorom adskillige gange forhen er meldet, og hvis Istandsettelse var saa betydelig for de Kiøbsteder oven for hos Limfiorden, har alene 3 til 3½ Fod Vand, saa at intet Fartøi kan passere derover med Ladning, men maae først med stor Bekostning og Besværing udlosse .Der er allerede i nogle Aar

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus V 1. Bind, 1769

anvendt stort Arbeid og svære Omkostninger paa disse Grunde at oprydde og Fiorden der at gjøre segldyb, men man har endnu ikke meget Haab om at reussere.

Avling. Til Byen har af første Færd ingen Ager-Jord været, men den har tilkiøbet sig 20. Tønder Hartkorn af noget Ryttergods, som hørde under en Bondebye, tet synden for beliggende, kaldet Vormstrup. Dette Hartkorn bestaaer alene i Ager, hvoraf de skattem tiende, svare Soldaterhold og betale Udgifter som Bønder. Jorderne ere ikke bundne til visse Huse, men eies og bruges af adskillige i Byen, ligesom de har formaaet at kiøbe deraf én efter anden. Derforuden er til Byen endeel skiønne Græshauger, hvilke tilforn ere kiøbte fra Biørnsholm, som uden Tvil og har i forrige Tider eiet de smaa Holme, hvorpaa Byen er bygt; thi til bemeldte Herregaard har den fordum svaret Grundskat. Nu svares samme af de fleste Steder til en Mand der i Byen, som for nogle Aar siden har tilkiøbt sig Grund – Ejendommen over hele Byen, nogle faa Steder undtagne, som havde faaet den forhen fra bemeldte Biørnsholm. Oprindelsen til denne Biørnsholms gamle Eiedoms – Ret skal formodentlig søges fra de Tider, da denne Gaard var et Kloster og kaldtes Vitskøl – Kloster, som da, foruden Løgsted og Kornum Kirker, eidede Gods i Løgsted Sogn. Stederne i Løgstør sælges, kiøbes og skiødes fra én til anden, uden noget Fæste til Grund – Eireren, ligesom Huse og Gaarede i Kiøbstederne, Byen har ellers i sidste Landmaalings Tid, i et Kier østen og vesten for, faaet Græsning til 16 Høveder, hvoraf den ingen Skat svarer. I de ved Løgstør værende Kiere og Moradser findes undertiden skiøn Kridee, som skal være bedre end den ved Stevensklint, Nogle har villet paastaae, at her skulde være Leilighed til Kalkbrænderie, men Materien skal ikke være af den Beskaffenhed, tilmed er her Mangel paa Brænde, som maae hentes nogle Mile fra, og er her overmaade kostbart. Af Byen udskrives Matroser til Kongens Flode i behøvende Tilfælde,

Jurisdiction. Som Løgstør ingen Kiøbsted er, men alene en Flekke eller Landsbye, at det Slags, hvorom Pontoppidans D. Atlas T. II. P. 18. siger, at Fiskerie, Søefart og Smaahandel nærer disse Bønder frem for visse Borgere, saa har den heller ingen Stads-Øvrighed. Byen har i forige Tider haft sit eget Birj og Birke – Ting, men nu er Løgstør-Birk lagt under Aars- og Slet-Herreders Ret, som holdes i Løgstør hver Onsdag af Herredes-Betienterne, som kan boe i Herrederne, hvor de vil, med for Nemheds skyld og Nærhed til Tinget, boe gierne enten der i Byen, eller ikke langt derfra. Disse har altid indtil 1751 forrettet Skrifterne der i Byen, ligesom Byefogederne og Skriverne i de smaa Kiøbsteder, og Stiftamtmandene i Viborg været Byens Over-Øvrighed, men da der samme Aar, ved Anledning af den Malefican, som sidste gang brændte Byen af, reiste sig Dispute om Jurisdictionen imellem Stiftamtmanden i Viborg og Amtmanden i Aalborghuus Amt, blev det ved en Kongelig Resolution udgjort, at Amtmanden skal have Jurisdictionen og holde Skifter der, ligesom hos Selv-Eier Bønder paa Landet, saa Herreds-Betienterne nu ei mere dermed have at bestille, uden for saavidt de kan være fuldmægtigede af Amtmanden.

Consumption. Ved Begyndelsen af dette Seculo er Byen bleven paalagt Consumption, hvilken den svarer, ligesom andre Kiøbsteder. Consumptionen for 1758 var 380 Rdlr. 1761 520 Rdlr. 1761 660 Rdlr 1767 635 Rdlr.

Marked. Et aaligt Marked holdes i Løgstør den 7 Octobris.

I. Aars – Herred.

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus V 1. Bind, 1769

1. Skivum Sogn (a). Skivum Bye. Veggergard tvende Gaarde. Synderlund en eenlig Gaard. Lynderup tvende Gaarde.
 2. Giver Sogn (b), Anes til Skivum. Giver Bye. Mosbek Bye. Aagaard. Katbygaard, Astrup Gaard.
 3. Aars Sogb (c) Aars Bye. Gundestrup Bye. Svenstrup Gaard. Vester Avstrup Gaard. Dybvads Mølle. Øster Avstrup Gaard. Stenild Bye. Slemstrup. Tandrup Gaarde. Sostrup Bye. Pizelhøi Bye. Dalgaard. Revshale. Tolstrup Bye. Dalsgaard. Aarsgaard. Pugholm. Droningholm.
 4. Havbroe Sogn (d), Annex til Aars. Nørre Havbroe Bye. Synder Harbroe Bye. Havbrogaard. Mølgaard Hovedgaard. Vestergaard. Dandholm Gaard. Jestrup Bye. Thorsgaard.
 5. Ravnkilde Sogn (e), Annex til Brorstrup. Over Ravnkilde Bye. Neder Ravnkilde Bye. Nysom Bye. Fyrkilde Bye. Lille Rørbek Bye. Brorstrup Bye. Skorup Bye. Nørlund Hovedgaard.
 6. Haverslev Sogn (f), Annex til Brorstrup. Haverslev Bye. Vestbye Bye. Gammel Overvad en enestse Gaard. Nye Overvad en eneste Gaard. Stavsgaard en eneste Gaard.
 7. Brorstrup Sogn (g) Brorstrup. Meilbye. Smorup en enlig Gaard. Veirhøi en eneste Gaard. Holm en eneste Gaard
 8. Hornum Sogn (h). Hornum Bye. Hornum- Broe Mølle. Krogstrup Bye. Ørndrup Hovedgaard. Riise en Censted Gaard.
 9. Hyllebjerg Sogn (i), Annex til Hornum. Hyllebjerg Bye. Holmgaard 3 Gaarde. Boltrup en Enestegaard. Svenstrup en Enestegaard.
 10. Fleisborg Sogn (k), Annex til Hornum. Fleisborg Bye. Cistrup Bye. Gatten Bye. Sørup Bye. Trøiborg Boel.
 11. Ulstrup Sogn (l) Ulstrup Bye. Sytterup Bye. Hvorvarp Bye. Sondrup Gaard. Lerred Gaard. Helming Gaard. Skierup Boel. Gyveld Gaard. Tavdal. Faderstrup Gaard. Graarup Gaard. Annexet Gundersted er i Sletherred.
 12. Blære Sogn (m). Blære Bye. Toelstrup Bye. Langdal to Gaarde.
 13. Lidrup Sogn (n), Annex til Blære. Eidrup Bye. Skiørbek Bye. Kioldal to Gaarde. Elbekgaard, Kiersgaard. Halkier Hovedgaard. Halkier Skovhus. Koppers Mølle
-
- (a) Kirken har et Stort Taarn. Altertavlen er, med Sognemændenes Samtykke, bekostet 1590 af Ove Lunge, hvis saavel som hans Frues Vaabener staae derpaa med disse Bogstaver: O. L. og A. M. Under Alterbordet i Steenen findes et dybt nedhugget Rum tvende Lang ned, i det mindre og nederste Rum staaer en Bly-Eske med Laag, hvori ligger en gulbrun Silke-Klud, derudi har fordom været Helgens. Reliquier glemte, til Dekke over Esken ligger en til det større Rum passet Steen. Prædikestolen af Eeg, smukt udarbejdet og malet, er 1631 given af Vogn Jensen i Veggergaard. I Fronten af Steen er et stort Messing-Fad, med Adams og Eva Fald i Midten, og med nogen besønderlig og ulæselig Munkeskrift i tvende Cireuler omkring. Ved østre Siden af Kirkegaards Muren findes en stor Steen med Runeskrift, som ved Tidens Ælde er beskadet og ikke vel kan læses. I Skivum Sogn skal, efter gammel Tradition, fordom have været en Bye, som i et skrekkeligt Jordskælv er undergaaet, og en dyb Søe i Stedet opkommen.
 - (b) Kirken er kuldet. Paa Altertavlen staaer det Aarstal 1582. I Altergulvet er en aaben Begravelse bekostet af Provst og Sogneprest Hans Höyer. I Fonten af Steen er et Messing Døbefad, hvorpaa staaer gamle Skrift som paa det i Skivum Kirke.
 - (c) Af Aars Bye haver Herredet sit Navn. Ved Aars Kirke er en gammeldags Klak af Sølv med disse gamle Bogstaver omkring Krandsen midt paa: J. H. E. S. V. S. Omkring Foden læses: Dominus

- Petrus Stubenfis Auruziensis Pastor T. E. T 1554. Paa en Tavle findes Presternes Navne siden Reformationen, af hvilke den første, bemeldte Hr. Peder Stub, var Sogneprest til Aars, Gyver og Havbroe. Den tredje Jens Nielsen var Prest paa Stedet 57. Aar, over hannem ligger en Ligsten i Altergulvet, hans Søn M. Niels Jensen Rector Scholæ i Viborg lod ham begrave. Ved det nordost Hjørne af Kirken ligger en stor Steen med Runeskrift, som af Tidens Ælde skal være fast udslettet og ulæselig: gamle Folk foregiver, at derpaa har staaet saadan Inscription: Euthyt og Svenboe bygte Aars Kirke og Stenild Broe, nordost for Aars Kirke fik de roe. Men da hverken Sproget eller Rimene smage af den gamle Runestiil. Og man desuden finder omtrent samme Inscription paa andre Steder anført, holder man den for nyere Tiders Digt. Og dersom det er den Steen, som anføres i Marm. Dan T. II. Pag 231, da er ikke mindste Spor derpaa af saadan Skrift. Om Stenild Broe, som endnu er til i Stenild Sogn ved Hobroe, siger Resenius, at Inscriptionen der findes saaledes: Tyge Nold og Sivert Boe bygde Glenstrup Kirke og Stenild-Broe. Andre henføre Inscriptionen med nogen Forandring, men alt lige rigtigt. Ved Aars Bye er en Steenhob, som i de hedenske Tider har været et Offersted, og skal, efter gammel Sagn, fordum have forestillet Odins Billede. Imellem Aars og Gundestrup Byer ses en stor Steen-Dynge, kaldet Kæmpe-Røgelen, 36 Alne lang og 4 Alne bred, hvorunder skal ligge begravet en fornem Høvding eller Kæmpe, ved Navn Kajul, som skal have boet i Aars Sogn, denne kom i Trette med en anden Kæmpe i Blære ved Navn Gunthi, om to Gaarde i Svenstrup skulde høre til Blære eller Aars Sogn, da Kajul overvandt Gunthi, og Gaardene derover bleve til Aars Sogn. Norden for Svenstrup vises Guntis Grav omgivet med store Kampestene. Om denne Handel haves endnu i Egnen dette gamle Riim: Gunthi vilde Kajul jage, med sit Spyd og med sin Stage, jaget Kajul Gunthi tilbage, saa hans Halsbeen matte Knage, nu ligger Gunthi i Jorden Kold, og Svenstrup hør til Aars saa bold. Paa Aars Mark løber en Aae imellem to høje Bakker, hvilke siges først at skal have hængt sammen, siden ved et Jordskælv skilt sig fra hinanden og derved giort Aaen.
- (d) Til Havbroe Kirke har Jens Madsen Munk af Visborg og Frue Anne Jens Datter 1460 givet to Gaarde i Sognet. Resenius beretter efter gammel Sagn, at i dette Sogn har de ældste Tider været en sær Dyrløse for Afguden Thor, hvoraf endnu Torsgaard skal have Navn.
- (e) Kirken ligger paa en høi Bakke, og har et anseeligt Taarn. Af bemeldte Bakke udspringer en Kilde eller et sterkt Veld, som flyder Vinter og Sommer, og har givet Ravnkilde sit Navn. Altertavlen af Billedhugger-Arbeid. Kirkens Ornament i Stand satte af Jörgen Mörk til Rørlund. Midt i Kirken hænger en Messing Lysekroner. Paa den nordre Side, lige for Vaabehuset, er en udbygget Begravelse, bekostet af Gude Galde til Nørlund, over Døren til samme staar en Steentavle, som Verner Parsberg til Nørlund og Frue Anne Galde 1657 har ladet opsette, hvis Inscription viser, at bemeldte Gude Galde og Frue Helvig Marsvin med deres tre Sønner, Mourids, Jörgen og Ludvig Galde, der ere begravet. I Begravelsen staae følgende Liig: (1) Gude Galde død paa Nørlund 1626, (2) Hans Frue Helvig Marsvin død 1648 68 Aar. (3) Deres Søn Ludvig Galde Cornet, skudt af de Svenske 1644. (4) og (5) Deres tvende andre Sønner, Mourids Galde, og Jörgen Galde død und. (6) Frue Dorthe Galde. (7) Frue Karen Galde Byrge Rosenkrandses til Orup, død 1671. (8) Knud Skinkel til Tom i Norge 1669. (9) Hans Frue Kirsten Eline Galde død 1669. (10) Verner Parsberg til Nørlund død 1686. (11) Hans Frue Anne Galde død 1680. (12) Hans Broder Vilhelm Parsberg. (13) Jomfru Sophia Schested død 1693. (14) Gude Parsberg til Nørlund død 1692. (15) Hans Batter Jomfru Anne Cathrine Parsberg fød og død 1680. (16) Admiral Knud Reetz til Nørlund død 1734 71 Aar (17) Frue Karen Krag gift med Gude Parsberg, siden med Admiral Knud Reetz, død 1737 76. Aar. Til Begravelsens Vedligeholdelse er lagt 100 Rdlr. Som staaer i Nørlund. Ligene findes mest uforrodede, hvilket tilskrives Grundens Salpetriske Egenskab. Et Document af 1462 nævner en Gaard i Ravnkilde Sogn kaldet Bispgaard af skulle være kommen fra Viborg Bispdom uden Vederleggelse. I Tørve-Moserne ved Fyrkilde opgraves Mængde af Fyr-Træer og Rødder, hvoraf sees, at der fordum har været Fyr-Skov, som har givet Stedet Navn. Skorup har fordum hedet Skovtorp, af Skoven, som ligger derved.

- (f) Kirken har et anseeligt Taarn, Altertavlen, Ornamenten og Altertøi har Eierne Jörgen Mörk til Nørlund og siden hans Enke Margrete Grotun Berg ladet 1761 sette i smuk Stand. Midt i Kirken hænger en stor Lysekrone. I Taarnet er en aaben Begravelse, hvori ligger bemeldte Jörgen Mörk, fød i Aahuus 1712 gift 1745 død 1758 med tvende sine Børn begravet. Veds Kirken er et lidet grundmuret Hospital, hvori en Fattig underholdes af Nørlunds Eiere. Stavnsgaard har sit Navn af et lidet Bierg, som ligger derved, kaldet Stavsbiere, hvor oven paa udflyder et deiligt Vandspring, om samme Bierg har den gemeene Mand adskillige Fabler.
- (g) Kirken er uden Tårn. Altertavlen, Skrifte- og Degne-Stole, nye bekostede af Mad.Mörk til Nørlund. Altertøiet er givet af Admiral Knud Reetz og Frue Karen Krag 1733. I Kirken hænger en Messing Lysekrone. En lukt Stool bekostet af Provsten Hans David Celius 1763. Presten boer i Smorup Prestegaard, som formodentlig er den Gaard, hvilken Hr. Aage Frost 1281 gav til Brorstrup Kirke, Hofmans Fundazer T. III. Pag. 492. Østen ved Prestegaarden ses Rudera af Frostes Capel, men et Møllested, som han tillige gav til Kirken, veed ingen af at sige. Dette Capel var ved Reformationens Tiden ganske forfalden, og man finder, at Kong Christian III. Har tilladt, at St. Annæ Capel i Smorup, som stod øde, maatte afbrydes og anvendes til Brorstrup Kirkes Behov og Bygning. Paa Prestegaardens Grund findes endeel Høie, at hvilke nogle kaldes Ting-Høiene, hvor i gamle Dage er holdet Ting, andre Skiolds-Høiene, og i Nordost fra disse en mærkelig bred, jevn og ottekantet Høi, hvis lige ikke let findes andensted, hvori Bønderne sige at Kong Skiold ligger begravet. I Sognet er en Høi kaldet Bredehøi, hvor Munkene formodentlig fra Vitskøl Kloster fordum skal have forlystet sig.
- (h) Kirken er takt med Blye og har et anseeligt Taarn. Altertøiet af Brokade med Galuner givet af General-Majorinde Lüttichau til Lerkenfeld 1766. I Kirken hænger et Skib givet af Capitain Fomsgaard til Ørndrup, og i Choret en Tavle med Presternes Navne siden Reformationen.
- (i) Kirken har et smukt Taarn, ligger paa et høit Bierg for sig selv, og tilhører Hr. Lassen til Biørnsholm. Byen skal fordum have hedet Hallebiere eller Fuglebiere af Kong Huglet, som siges at være begravet i Høiene paa bemeldte Bierg, hvilke ar saa høit, at, i hvor høit Kirken end ligger, ses dog Bierget langt oven over Kirken.
- (j)
- (k) Kirken er uden Taarn, og haver samme Eier som forrige. Paa den øverste Mands-Stool staaer et Vaaben med en Stige udi, hvorover de Bogstaver M.N.C. og Aarstal 1613, og paa den øverste Qvinde-Stool et Vaaben med et Been og Fod udi og de Bogstaver F. J. B. over, disse Adelsfolk siges at have boet paa den Gaard Øster-Falde i Biørnsholm Sogn.
- (l) Paa Heden imellem Ulstrup og Hobroe findes en Hedensk Begravelse eller Steen-Alter, nemlig en stor Steen hvilende paa 5 andre mindre Steen. Og paa Marken ved Ulstrup er endnu et saadant større Monument.
- (m) Kirken har et temmelig stort Taarn. Paa Altertavlen staaer, at den 1591 er given af Claus Nielssøn til Langdal, med hans Adelige Vaaben. Paa Kalk og Disk staaer og et Adels-Vaaben og disse Bogstaver M. D. A. S. med Aarstal 1649. Bemeldte Langdal har i forige Tider været et Herresæde, men nu beboes af tvende Bønder, har sit Navn af en lang Dal, som Gaarden ligger udi.
- (n) Kirken har et maadeligt Taarn. Paa Altertavlen findes de Duers Vaaben med disse Bogstaver over: M. D. A. C. D. og Aarstal 1702 samt Kierulfs og Bentzons Vaabener med disse Bogstaver S. K. U. og J. M. B. Ved syndre side midt i Kirken hænger et stort Crucifix. Neden i Kirken over Indgangen til Taarnet sees et Mariæ Billede i Steen, hvoraf man kunde slutte, at Kirken fordum har hedet St. Mariæ eller Vor Frue Kirke. Midt i Kirken ved nordre Side er et indlukt Pulpitur, som Cancellieraad Kierulf har ladet bygge, med hans og Fruens Vaabener derpaa. I Kirken er en anden aaben mureet Begravelse, som tilhører Halkiers

Eiere. Kiældal har Navn deraf, at den ligger i en Dal med adskillige Kildeveld udi. Elbekgaard heder saa af en derom løbende Bek med en Elle-Krat hos. Anno 1450 har Peter Eriksön af Avendsberg givet til Hellig Aands Huus i Aalborg en Gaard i Lithorp i Aarsherred.

II. Hindsted-Herred, forðum Hedensted-Herred.

1. Als Sogn (a). Als Bye. Helberskov Bye. Haslevgaard Odd een Gaard. Budum Bye. Fruerlund Bye. Hurup Bye. Hedegaard. Tofte en Gaard. Kragelund. Sillegaard. Langrendhuus.
 2. Skelund Sogn (b). Skelund Bye. Vedum Bye.
 3. Visborg Sogn ©, Annex til Skelund. Visborg Bye. Visborggaard Hovedgaard. Havnøe Hovedgaard. Glerup Bye. Glargaarden. Kaarup Mølle. Nogle Skovhuse.
 4. Vive Sogn (d) Vive Bye. Vive Mølle. Dalsgaard Hovedgaard. Østergaard Bye. Grevlund Gaard. Stevn en eenlig Gaard. Stevnbek. Mæritsholt et lidet Sted. Katrup. Nogle Skovhuse.
 5. Øve Sogn (e) Annex til Vive. Øve Bye. Øvegaard Hovedgaard. Øvegaards Mølle. Stuberup Bye. Hostved Bye. Kielstrup Bye. Barsbøl en Gaard. Kaals eller Karlsgaard. Nogle Skovhuse.
 6. Valsgaard Sogn (f), Annex til Vive. Valsgaard Bye. Rise Bye. Kaals eeler Karlsgaard. Kaals Mølle. Herredsdal. Herredsdals Mølle. Hieds et Hedehuus. Tofte Gaard. Staverslund. Krogen. Skovboe. Rokkendal. Bramslev en eenlæig Gaard. Rakkedal. Ulstrup Gaarde. Friisdal en Gaard. Lille Skovsgaard. Syndergaarde.
 7. Øls Sogn (g). Øls Bye. Hal-Tostrup Bye.
 8. Hærbye Sogn (h), Annex til Øls. Hørbye. Toberup Bye. Hovstrup to Gaarde. Hegedal Bye. Kirketerp to Gaarde. Hovdals Mølle. 13 Huse ved Hobroe.
 9. Døstrup Sogn (i) Annex til Øls. Døstrup Bye. Finnerup Bye.
 10. Astrup Sogn (k). Astrup Bye. Tisted Bye. Møldrup Bye. Axelterp. Lille Arden Bye. Borup Bye. Villestrup Hovedgaard. Villestrup Mølle. Vester Skovhuus. Birkeholm. Hilmenshuset. Lavlund. Kirkehøihuus. Burenholt. Steenberghuus. Kolhøihuus. Draxhuset. Mølberghuus. Skielhuset. Skovhøihuus, Leerbekhuus.
 11. Rostrup Sogn (l) Annex til Asstrup. Rostrup Bye. Lundgaard Bye. Munstrup Bye. Brøndberg Bye. Hedegaard en Torp. Tostrup. Viveterp. Bledebye. Stenskov et enligt Sted. Harhøihuus. Karmdal. Æsterskovhuus. Vraagaard. Vraa-Mølle. Stuberup Mølle. Stampe-Møllen. Birkevaarde.
 12. Store Arden Sogn (m), Annex til Astrup. Store Arden Bye. Hesselhoilt Bye. Veirsholt. Klarlund. Skeelhuset- Alminden. Heienskov.
 13. Vebbestrup Sogn, Annex til Rold. Vebbestrup Gaard. Ganderup Bye. Frue Bye. Vester Doense Bye. Øster Doense Bye. Hendrup Bye. Frangdrup Gaard. Stokholms Gaard. Hvarre Bye.
 14. Rold Sogn (n) Rold Bye. Torup Hedegaard.
- (a) I Kirketaarnet ere tvende Klokker. Til Kirken er en stor Sølv Kalk og Disk, forgyldt uden og inden, som i Krigs-Tider skal være kommen fra Malmø i Skaane og given til Als Kirke. I Kirken er et Epitaphium over tvende Sogneprester Morten Madsen Hvass, som døde 1623

og Christen Pedersen Thising med begges Hustrue Anne Christensdotter. Ligeledes en Ligsteen over Sognepresten Niels Johansen Kall som døde 1702 og Hustrue Else Kalov død 1730 78. Aar. I Als Sogn ved Strandkanten har man i gamle-Dage, ligesom paa mange andre Steder i Jylland, kogt Salt til Indbyggernes Fornødenhed; Foruden andre, har Biskopen af Viborg 1478 her haft en Salt – Kedel, see Testrup om Tingene pag. 40. Als skrives i gamle Documenter Alnes, Alns.

- (b) Kirken er liden uden Taarn og Ornamenter.
- (c) Visborg Kirke er anseelig af Bygning, Korskirke, Sacristie og Taarn. Den store Klokke har Frue Birgitte Urne Sal. Claus Seefelds til Visborg 1672 ved Rudolft Melchioer ladet støbe, staaer og derpaa hendes sidste Mands Jens Kaases Navn. Paa Kalken staar D. Peder Benzons og begge Fruers Navne og Vaabener med Aarstal 1689. Under Choret er en stor muret Adelig Begravelse, og en anden under Sacristiet. Ved nordre Siden af Alteret er i Muren indsat en stor og skøn Steen med 48 Adels-Vaabener og midt paa Christi Opstandelse udhugne. Over Sacristiet staar Danmarks Rigesraad Jacob Seefeld med sine to Fruer og elleve Børn paa en stor Tavle afskildrede, med endeel smukke Bibelske Sprog omkring af Aarstal 1600. Neden for Alteret paa Begravelsen ligger en stor liigsten over bemeldte Jacob Seefeld til Wisborg, som døde 1599 og begge hans Hustruer, Sophie Rosenkrands som døde 1571 og Sophie Bilde som døde 1608 I Kirken hænger en smuk Lysekrone given 1721 af Ritmester Jacob Kieruld til Viffertsholm, som døde samme Aar, over hvem tvende Faner ere i Kirken ophængte. Paa Prædikestolen findes tre Adelige Vaabener. Her i Kirken ere og begravne D. Peder Benzon med begge Fruer Drude Foss og Margrete Rantzov, og Søn Cancellieraad Niels Benzon til Havnø, ligeledes Claus Seefeld til Visborg, Assessor Henrik Jörgensen til Wisborg og Frue Mette Olufs Datter, Cancellieraad Johannes Svane til Visborg, Justitsraad Severin Benzon til Visborg og Havnø, Envold Seefeld og Frue Hilleborg Daa, og flere Visborgs gamle Eiere.
- (d) Kirken er af maadelig Bygning, har et ordinair Taarn, og ingen Ornamenter. Klokken er støbt i Kiøbenhavn 1706 af Friderich Holtzman, der paa staaer Christen Seefelds og Frue Lene Rosenkrandses Navne og Vaabener. Af Presterne i Kaldet siden Reformationen, var den første Eiler Iversson, som og før Reformationen var Stedets Sogneprest, den fierte Niels Riis, som og var Provst, har bekostet et Pulpitur i Kirken til Bønderne, den siette Jens Eskesön Güntelberg døde 1690. Han skal have været af Holstensk Adelig Herkomst, og hans Broder Kammerjunker hos Kong Christian V. hvis Afkom endnu er til. Vive Bye er temmelig stor og vel bygt, men Beboerne Hovbønder til Dalsgaard, i Byen en privilegeret Kroe, og en Skole stiftet af Major Hög til Dalsgaard. Møllen har sit Vand fra et Veld ved Mæritsholt, som udgyder en Bek der flyder igiennem Vive – Bye i Mariager Fiord, som før har været et godt Ladested for Brændehandel, ligger under Dalsgaards Hovedgaards Taxt, saavel som og disse 6 Skovhuse og smaa Steder, Halkier, Nør-Skovhuset, Holmedal-Huus, Thorkrogen kaldet, og af omliggende Høie Høigaard, Hansbakke, og Hadsund et forudum bekiendt Ladested liggende paa nordre Siden af Mariager-Fiord lige over for den Kongelige Toldbod. I Øster Gaard findes et Ladested kaldet Nybroe, som nu er uden Handel. Grevlund har tre Beboere, har før haft vidtløftig Skov, som nu er øde. Stevn har to Beboere og 3 Gadehuse. Stevnhoved et Lyst-Sted hos Fiorden, bygt 1669 paa Stevngaardes Grund af en fornem Mand i Randers Niels Vinter, siden beboet af hans Søn Anders Vinter og Hustru Margrete Urne, hører nu under Villestrup, og beboes af Mads Wildsberg, som handler med

- Favne-Brænde. Stevnbek et Ladested for det Brænde som Baroniet Villestrup udskibes. Katrup kaldes og de røde Huse, og har tre smaa Avlsmænd.
- (e) Kirken ligger for Enden af Byen, har Hvælving over Choret, i Taarnet en skøn Klokke, som Frue Beate Brade til Overgaard 1599 har ladet støbe. Paa Altertavlen staar Hr. Jörgen Lykkes og Fru Beate Brahes Navne og Vaabener. Døbe-Bekkenet er givet af Mogens Rosenkrands og Fru Sophia Bilde, hvilkes Navne og Vaabener med Aarstal 1682 ogsaa staae paa en Tavle over Chorsdøren; Neden under disse staae endnu tre Vaabener og Aarstal 1555 som formodentlig er af Overgaards da værende Beboere Hr. Christen Friises Familie. Ove-Broe og Ladested er nu øde, derved findes i Fiorden endeel Pøle, hvilket Syed kaldes Skibenhyl, fordi i fortige Tider om Vinteren har ligget Fartøier der, medens Brænde-Handelen florerede i Mariager Fiord. Stuberup har fire Beboere og det bedste Hartkorn i disse tre Sogne. Kielstrup er en stor Bye, forsynet med en god Rugmark, Græsgang og Lynghede. Paa Kielstrup Mark sees Rudera af en Kirke og Kirkegaard paa en Høi, kaldet af de fleste Oplev, af nogle Ophøis Kirkegaard, paa Stedet findes en Kilde med meget klart og sundt Vand, som fordem har været en saa kaldet Hellig Kilde, men nu er forfalden. Barsbøl, en liden Gaard, siges at have tilhørt de Catholske Biskoper, beboes nu af 4 Bønder, som brænde Kalk, hvortil de hugge Materien ud under en ung Buske-Krat paa en Bakke. Kaals har to Beboere. Skovhusene kaldes, Ragentoft, Laanhuset, Grønholt, og det røde Huus, som og kaldes Færgestedet, liggende lige over for Mariager. Ove er en stor Bye, hvis Beboere brænde Kalk, som holdes bedre end Gullands Klak, naar den ellers er vel brændt, hvilket undertiden kan feile for Mangel paa Træ til Kalk-Ovnens Ild. Om Kalkgravenes Beskaffenhed er forhen handler. Paa Ove Byes Mark findes en Bakke med godt hvidt Kride, hvilket koster ei nær den Umag at udhugge som Kalken, fordi de deri værende Strata Flintesten ere tyndere end i Kalkgravene.
- (f) Dette Sogn bestaaer mest af smaa Torper og eneste Steder vidtløftig adspredte. Kirken ligger imod 2. Mile fra Hoved-Sogner, hat et maadeligt Taarn med en liden Klokke, som Laurids Nielssøn Borgemester i Hobro 1636 har aldet støbe i Sognepresten Hr. Niels Tisses Tid. Østen for Valsgaard Bye findes tre store Steene reiste i en Qvadrat med en stor flad Steen oven paa, kaldet af nogle Steen-Stuen, af andre det store hedenske Alter hos Valsgaards Bek. Riese Bye har god Rugmark, Lyndheder, Skov og Hede-Tørve, derved en langagtig Høi kaldet Kæmpe-Graven eller Langbeen Rieses Høi, som blev dræbt af Vidrik Verlandsön. Samme Høi skal i sidste Landmaling have tient Landmaalerne til at gjøre der Observationer. Kaals har to Beboere, og Herridsdal tre Beboere. Paa Tofte ere 4 Beboere, derhos en liden Buske-Krat. Staverslund har to Beboere, og et got Ladested, i Marken ere bygte to huse, kaldes Staverlunds Hedehuse. Krogen, kaldet og Buedals-Krogen, bestaar af endeel Huse bygte langs ned ad Mariagers Fiord mod Hobroe Kiøbsted. Skovboe har tre Beboere, Rokkedal-ligeledes. Bramslev en stor Bondegaard har god Mark, Græsning, Lyng og Tørveskiær, paa dens Hede er bygt et Huus kaldet Bramslev Hedehuus. Ulstrup har tre Beboere. Friisdal har og to Beboere, og ligger i en stor smuk Dal, derved vises en Plads, hvor et Jomfue-Kloster siges af have staaet, men man finder intet derom i Historien, strax herved paa en høi Bakke er bygt et Huus kaldet Friisdals Huus, hvis Beboere, én efter anden, har faaet det Tilnavn Bakmand. Skovsgaard er liden fornøilig Selveiergaard ved Mariager Fiord, har et beqvemt Ladested til Brænde-Handel.

- (g) Kirken har Taarn, i Vaabenhuset sidder en Hiørnesteen, hvorpaa er udhugget et Lam som bærer et Kors. Øls Bye, som ligger i en Dal, er paa Nord-Siden med høie Bakker omkrandset. Igennem Byen gaaer en Bek, som skiller to Gaarde og et Huus fra det ævrige af Byen. Østen for Byen ligger en tet Underskov, i hvilken findes tvende Steen-Hobe, af høie Steene opreise og i en Runddeel omkringsatte, liggende et Bysseskud fra hinanden, kaldet den store og liden Steen-Stue. Vesten for Byen ligger den bekiendte Øls Skieppe, som er en Hule meget brev oven til, og i Grundsens dyb og smal, lignende Dokke paa Christianshavn. I Øls ere mange Veld og Vandspring endog af de høieste Bakker. Hal-Tolstrup ligger og i en Dal, mellem et Kier paa syndre og høie Bakker paa nordre Side, og grændser paa øster Siden lige til Hobroe Vesterfiord.
- (h) Kirken er forsynet med Taarn, og Choret tækket med Blye. I den syndre Side af Kirkegaards Muren staaer Underdeelen af en Kirke-Lade bygt af store Kampesteene. Hørbye er en stor Bye, bestaaende af 30 Gaarde og Huse, derved er en liden Søe. Resenius beretter, at i Vesterfiord ved Hørbye findes Karper, som ellers alene pleier at fanges i ferskt Vand, men i de nyere Efterretninger findes intet derom meldet, hvorfor det kan tages i Tvil. Synden om Thorup løber en Bek, hvorhos ligger en lang Høi med Kampesteene omsat. Ved Kirketerp sees Rudere af en Kirke, som der har staaet, og slutteligt givet Gaardene Navn. Hovstrup grændser med sin Eiendom til Hobroe, der skal fordum den Mand Hoe have boet og eiet omliggende Egn, af hvilken Hobroe siges at have faaet Navn. Hegedal grændser med sine Marker til Hobroe Østerfiord. De 13 Huse ligge saa nær ved Hobroe, at intet uden Broen over Fiorden skille dem derfra.
- (i) Kirken er uden Taarn. Norden for Kirken ligger en stor Mølle-Dam, og Byen Døstrup bestaaer af 30 Huse og Gaarde.
- (j) Ingen J
- (k) Astrup Kirke er bygt 1542 af Axel Juul til Villestrup, at smuk Bygning, og ziret med et anseeligt Taarn med Spi paa, deri hænge tvende store og vellydende Klokker, givne af bemelte Axel Juul, den største købt 1548 den mindre 1515. Kirken er indvendig forseet med Hvælving og store Vinduer, som gjør den lyys og smuk. Altertavlen af skønt Bildhugger-Arbeid er bekostet 1634 af Iver Juuls Enke-Frue Ingeborg Parsberg, renoveret 1754 af Frue Birgitte Sophie Sehested. Samme Frue Ingeborg Parsberg har 1660 givet til Kirken en smuk forgyldt Sølv-Kalk og disk. Ved Alteret staar et Epitaphium udhugget af Sandsteen, hvorpaa Hr. Iver Juul til Villestrup vises i fuld Corpus med begge sine Fruer, Marine Maltes Dotter og Ingeborg Parsberg, og samtlige 16 Ayner. I Altergulvet ligger en kostbar Steen over Axel Juul til illestrup og Axelvold som døde 1577 og hans Frue Kirstine Lunge. I Kirken er de Julers aabne Begravelse, og ved siden et Epitaphium over forbemelte Axel Juul, oprettet 1587 af hans Søn Iver Juul, men 1742 renoveret af Hr. Ove Juul Ridder, Kammerherre og General Major af Cavalleriet, den Afdødes Sønnesøns Sønnesøn, paa samme Epitaphio staar og dette: Ao 1542 lod Axel Juel og Frue Kirstine Lunge til Willestrup af nye opbygge dennne Kirke, hvorefter dereis Siæle nu glædis i Guds Riige. Der er og en aaben Begravelse Presterne tilhørende. Paa Kirkens nordre Side er en Tavle over Presterne siden Reformationen, oprettet af Casten Hansen Friis Provst og Sogneprest 1753, Paa nogle Steder i Kirken findes de Sehesteders, Rosenkrandsers og Gyldenstiernes Vaabener. For Astrup Sogns Ungdom har Majorinde Sehested 1736 stiftet en Skole.

- (l) Kirken er med Taarn, Klokken støbt 1616. En smuk Kalk og Disk af Sølv er givet af Axel Juul til Villestrup. Her i Sognet findes Rudera at tvende Kirker paa Stenstrup og Tolstrup Marker.
- (m) Kirken er liden og kuldet. Klokken har Major Friderik Sehesteds Enke-Frue Birgitte Sophie Sehefeld til Villestrup 1746 ladet støbt i Viborg af Caspar König.
- (n) Om Rold og Vebbestrup Sogner er intet mærkværdigt at melde. Sognepresten Sören Karmark eier begge Kirkerne. Rold Skov har forud været navnkundig, siden deraf er blevet et Ordsprog: Saa gammel som Træe i Rold Skov.

III Slet-Herred.

1. Biørnsholm Sogn (a), Annex til Strandbye i Gislumherred. Biørnsholm Hovedgaard. Lundgaard. Munk-Sjørup Bye. Østerfald 2 Gaarde. Vestefald 2 Gaarde. Borregard. Synderlade 2 Gaarde. Trendhuse, Overlade Bye. Ranum Bye. Rønberg Bye. Kiergaard. Næsbye. Livøe Land.
 2. Løgsted Sogn (b), Annex til Hornum. Løgsted Bye Miellerup Bye. Ravnstrup Bye. Tollerup Gaard. Vester-Ørbek Bye. Tofteberg et eenligt Sted. Vormstrup.
 3. Lundbye Sogn, Annex til Seber-Kloster Sogn. Lundbye. Lundbye Mølle. Frustrup Bye. Store-Holkegaard. Lille Holkegaard. Møllegaard. Viltoft Gaard. Store Eskilstrup Gaard. Lille Eskilstrup Boel.
 4. Vilsted Sogn (c) Vilsted Bye. Vilsted Mølle. Vilstedgaard. Hylstedgaard. Vester-Stret Gaard. Hornsbek Gaard. Grønnengaard. Saasted Gaard. Halderup Gaarde. Fleisborg. Svenstrup.
 5. Salling Sogn (d), Annex til Næsborg. Salling Bye. Brønnum Bye. Brønnumgaard. Hemdrup Bye.
 6. Næsborg Sogn (e) Næsborg Bye. Tolstrup Bye. Agersunds Gaard. Havgaard.
 7. Vindblæs Sogn (f), Annex til Vilsted. Vindblæs Bye. Ebgestrup Bye. Østerstret. Aarup Gaard, Biørnum Slet
 8. Kornum Sogn (g). Kornum Bye. Øster Ørbek Bye Smak-Mølle.
 9. Grundested Sogn (h), Annex til Ulstrup i Aarsherrede. Grundested Gaard. Borup Bye. Lille Aastrup Bye. Biørnstrup Bye. Vormstrup Gaard.
 10. Aistrup Sogn (i) Annex til Farstrup. Aistrup Bye. Skovhuset. Bunkhuset. Kye Hovedgaard. Røde Mølle. Viderup Gaard.
 11. Malle Sogn (k), Annex til Strandbye i Gislumherred. Malle Bye. Hedegaard. Lemdrup Gaard. Svensrup Gaard. Østergaard. Brætrup Gaard. Vabdsted Gaarde.
 12. Ovdrup Sogn, Annex til Næsborg. Ovdrup Bye. Brorup Bye. Brorupholm. Lukholm. Bredehaug. Hedegaard. Hornbek Bye. Holgaard Mølle.
 13. Farstrup Sogn (l) Farstrup Bye. Hornsgaard. Vaar Hovedgaard. Vaar-Mølle. Ørnesgaard. Stavn Bye. Lundgaard. Krastrup Hovedgaard. Krastrup Mølle. Kiølbye.
 14. Sebbes Sogn (m). Sebbes Kloster Hovegaard. Sebbesund Bye. Valsted Bye. Barmer Bye. Munkgaard Rinse.
- (a) Kirken er det fjerde Huus af Biørnsholms Borgegaard, og tilhører ikke denne Gaards med Gunderupgaards Eire. Denne Bygning er ordinær og foruden Taarn. Af bemelte Herregaard Biørnsholm, som i gamle Dage var det berømte Vitskøl Kloster, har nu baade Kirken og

Sognet Navn. Af Vitskøl-Kloster forudm prægtige Kirke findes endnu paa Kirkegaarden store og Høie Rudera, hvoraf mange tusinde Muurstene ere ophugne og opgravede af Kirkens Eiere, saavel som mange skønne hugne Steene, hvoriblandt en Døbe Font af et Slags hvid Steen, som endnu forvares paa Gunderupgaard, I Jorden findes og endnu sterke Mure og Piller. Hvorledes denne rare Kirke, som siges at have været et Model af St. Petri eller Mariæ Rotundæ Kirke i Rom, er bleven ruineret, vides ikke vist, dog siger et gammelt Rygte, at det skal være skeet i de Keiserlige eller Svenskes fiendtlige Indfald i Landet i forige Seculo. Kriken, som nu er, er bugt efter den Svenske Krig af Niels Juul Axelsön, og 1668 befalede Kong Friderik III Biskoppen i Viborg Niels Villadsen at indvie samme i steden for den gamle Biørnsholm Kirke. I Kirken hænger en smuk Lysekrone. Ved Alteret er en aaben Begravelse med en smuk udarbejdet Jerndør for, hvorudi ere nedsatte mange Adelige Liig, iblandt andre hviler her Axel Nielsön Juul og Frue Riborg Arnfeld død 1655 hvis Navne og Vaabener med Aarstal 1656 staar i Gitterverket, Niels Juul Axelsön, som endnu ligger heel og ufortæret, og har været en meget høi Mand, Capitain Morten Kierulf; over hvilken tvende Faner ere ophængte. Døbe-Bekkenet er 1668 givet til Kirken af Niels Juul, og er det samme som han selv 1634 3. augusti var døbt af, derpaa staaer hans eget og hans Frues Barbaræ Juuls, hans Forældres Axel Juuls og Riborg Arnfelds, hans Morfaders Hans Arnfelds og Mormoders Anne Marsvins Vaabener med Aarstal 1599 Paa Lysestagerne staae Axel Juuls og Frues Fæderne og Møderne Vaabener med Aarstal 1641. Paa Marken ved Biørnsholm holdes et aarligt Marked, kaldet Kloster-Marked eller Biørnsholm Marked. Paa Biørnsholms Mark tet ved Gaarden ligger et Sted, kaldet Aal-Kirkegaard hvor Aal-Kirke forudm har staaet, som før Reformationen heed Alæ, dervar og forudm et Birke-Ting, kaldet Aal-Birk, som tilhørde Vitskøl-Kloster og siden Biørnsholm, men er længe siden underlagt Herreds-Tinget, see Danske Magazin Tom I. pag. 146. 149. 151. Østerfald siges at have været et Herresæde, hvor forudm skal have boet en Adelig Familie, som førde en Stie i Skioldet, hvilke Vaaben endnu skal findes paa Gaarden indbrændt i et Vindue. I Ranum, som er en stor Bye, har den residerende Capellan til disse Sogne sin Prestegaard. Paa Ranum Mark findes et stort Hul i Form af en Trag, henved 30 Alne dybt og oven til ved 20 Alne i >Breden, hvorom den gemeen Mand har fra gammel Tid mange Taler. I Kiergaard siges, at Presten til den for længst afbrudte Aal-Kirke har boet, og kanskee Gaardens Navn vil sige det samme som Kirkegaard. Livøe bliver siden beskrevet.

- (b) Løgsted Kirke er maadelig stor, bygt af hugne graae Steene og tækket med Blye, i Taarnet en stor vellydende Klokke. Kirken er Krastrup tilhørende, og ligger for sig selv ude paa Marken, en Fierdingsveis østen for Løgsted Bye, og lige saa langt syden for Løgstør, hvis Beboere søge denne som deres Sogne-Kirke. Kalken af Sølv er antiqve med Mariæ Navn paa Kanterne af Krandsen. Prædikestolen er bekostet 1608 af Løgstørs Indbyggere, af hvilke og en Mand 1616 har givet et Par store Messing Lysestager, en anden 1675. Døbe-Bekkenet af Messing, en Enke 1744 en Messing Lysearm paa Prædikestolen, og nogle Skibsfolk 1762 et Skib som hænger midt i Kirken. De har bekostet tvende rummelige Pulpiturer. I Kirken er en tavle med Presternes Navne siden Reformationen, bekostet 1760 af forige Sogneprest Christian Taarup Miellerup eller Mellerop er kanskee det samme som Mellemtorp, fordi Byen ligger midt imellem begge Kirkerne. Toftberg kaldes og Tidsel-Toft.
- (c) Kirken har et firekantet spidst Taarn. Paa Altertavlen staaer Justitzraad Jochum Poulsons og Frue Karen Benzons Vaabener. Ved Vilsted Bye ligger en stor og fiskerig Søe, hvori findes

- Mængde af Aal, Gedder, Helt, Aborre og Staller. Efter Tradition skal i gamle Dage ved Vilsted have været et Slot eller en Herregaard, hvis Enemerker nu beboes og bruges af 8 Fæstebønder. Samme har haft sit eget fri Birk, thi man finder, at Niels Kielsön har af Kong Christian III. Faaet Livsbrev paa Vilsted Birk. Naar Gaarden er bleven øde eller nedbrudt, veed man ikke, kanskee i Skipper Clemens Feide, men Godset har i Kong Christian IV. Tid endnu tilhørt Kronen, thi 1592 forlænede høistbemelte Konge Bertel Holk med Kronens Gods i Vilsted Bye og Sogn kaldet Vilsted Gods.
- (d) I Kirken staaer paa Altertavlen Manderup Dues Vaaben. Salling Bye kaldes og Skarp-Salling. Dette Sogn skal forud have været Hoved-Sognet.
 - (e) I Sognet er det bekiendt Agersunds Færgeløb, som bruges skifteviis af tvende der boende Bønder. Ved Agersun og Tolstrup er god Sildfiskerie, men her kalde og andre Fisk-Sorter.
 - (f) Paa Vindblæs Kirke er et firekantet spidst Taarn.
 - (g) Kornum nævnes gemeenligen Qvornum, men om Byen har Navn, som nogle mene, af et hedensk Alter, hvis Rudera sees vesten derfor, kaldet Qværnen, det er uvist. Kirken ligger paa Marken synden for Byen, er temmelig stor, bygt af hugne Steene, og ziret med Taarn. Midt imellem begge Sogne ligger et Kier, hvorigenem løber en Bek, der bøier sig i mange Bugter som et Øre, og gjør Skiel imellem Sognene, hvoraf de hosliggende Byer Øster- og Vester-Ørbek have Navn. Smak Mølle er en liden Vandmølle, liggende paa den saa kaldede Løgstørs Rimme.
 - (h) Imellem Grundested Kirke og Hovedsognet Ulstrup ligger en Sø kaldet Navnsø, hvorom i Egnen fortælles mange Fabler, saa har der og paa Gundestedgaard ligget et par Bidsel og Stænger, som ingen af gammel Overtroe torde røre ved.
 - (i) Aistrup Bye kaldes og store Aistrup. Kirken har et lidet Taarn. Paa Altertavlen staaer tvende gamle Adelige Vaabener, med de Aarstal 1614 og 1703. Paa samme, saavelsom paa Prædikestolen, staaer og Justitzraad Jochum Poulsons og Frue Karen Benzons Vaabener, som 1727 har ladet begge Deelee smukt male og staffere. Daaben er udhuggen af en heeel Kampesteen. Sølv-Daasen til Kirkebrødene har Matthia M^rchs Enke til Kye Karen Jörgens Dotter Glerup 1742 foræret. Tet ved Kirken ligger en liden Skov kaldet Kye Skov.
 - (j) Ingen j
 - (k) Kirken er bygt af hugne Steene, paa tvende af disse et et Menneske-Hoved udhugget, som man ikke veed, hvad skal betegne. Malle og Biørnsholm Sogne har tilforn været et Prestekald for sig selv, men bleve i forige Seculo annecterede til Strandbye Sogn.
 - (l) Kirken har et lidet Taarn, og er tækt med Bly. Den har fordsom hedet St. Mouridses og hans Stalbrøders Kirke, Ecclesia Sancti Mauricii & fociorum eins martyrum, og havde et Aflads-Brev, divet 1473 af samtlige de Danske Biskopper, som Ridderen Hr. Niels Christensön Tornekrands havde forhvervet. Paa Taarnets vestre Side staaer de Bogstaver af Jern N. B. E. S. som bemerker Niels Benzon og Else Seavenius, med Aarstal 1682 og paa syndre Side ligeledes Jochum Poulsons og Karen Benzons Navne med Aarstal 1751. Altertavlen er af smukt Bildhugger Arbeid, stafferet med hvid Maling og Forgylthing, i Stand sat 1723 af Justitzraad Jochum Poulson og Frue Karen Benzon; foruden deres Navne og Vaabener, sees og derpaa Jörgen Sefelds til Visborg og Frue Karen Friises til Kye, Tyge Krusses til Aastrup og Frue Karen Sehesteds til Steenalt Navne og Vaabener. Kalken er af Sølv forgyldt, paa hvis Knappe staaer det Navn Jesus, øverst derpaa staae fire Vaabener med disse Navne B. A. K. F. og J. E. W. B. som betyder Biörn Andersen, Karen Friis, og Jörgen Ernst Worm,

Margrete Biörn, paa Foden læses, at Frue Karen Friis til Vaar 1593 lod denne Kalk og Disk gjøre, men efter at den 1603 af Kirken var bortstaalen har hendes Dotte Frue Margrete Biörn af de igienfundne Stykker ladet dem i Stand sette og forbedre, paa Patellen staaer J. H. S. 1632. Paa Lysestagerne staae tre Vaabener, med Aarstal 1585 og disse Navne: A. J. og J. F. og E. B. Prædikestolen er af zirlig Bildhugger Verk, foræret af Biörn Andersensd Enke-Frue Karen Friis, hvis Vaaben og Navn staaer derpaa, tillige med Justitzraade Poulsons og Frue Karen Benzons Navne og Vaabener, som har ladet dem med Maling og Forgyltning staffere. Daaben og den Fod er udhuggen af graa Kampesteen, paa Bekkenet seer man et ubekendt Vaaben, samt disse Bogstaver 1723. H: G: B. og N. M. og K. M. D. med Aarstal 1666 og derforuden Poulsons Navne med Aar 1723. Paa nordre Side i Kirken er et Epitaphium over Provst og Sognepresten Peder Svensön, som døde 1635, hvoraf fire har været Prester. Ved Kirken er et Sacristie, samt en Korskirke med Hvælving, og derunder en muret Begravelse, hvorudi staar efter Berretning Cancellier Christian Friis til Krageup, balsameret, og lagt i en anden Kiiste, efterat hans egen var forfalden; Dog er det snarere Hr. Christen Friis til Krastrup, som her er begravet, thi begge Cancellere af det Navn Christian Friis ere begravne i Vor Frue Kirke i Kiøbenhavn. Her ere og begravne Justitzraad Jochum Poulson til Vaar, og Thöger Benzon til Buderupholm som døde 1750 med sin Frue Catharina Matthis Dotter. I Farstrup Sogn er en Stiftelse for fattige Huusarme, giort 1624 af Cancellier Friis til Kragerup, Hofmans Fundazer Tom. III. Pag 513. Uden for Prestegaarden ligger et stort Kier, kaldet Viderup Kier, hvori er fælles Græsning for adskillige Steder i 3. Sogne. Lidet fra Vaar ligger en liden Skov, fordum 3. Fierdingsveis lang, nu af Vindfald ødelagt. Krastrup Mølle kaldes og nye Mølle. Vesten for Kjølbye ligger en liden Søe, hvori siskes nogle Slags Graa-Fiske. Norden fra Kiølby ligger et høit Bierg, kaldet Marbjerg, maaskee Mariæbjerg, paa hvis ene Side udspringer en Kilde, som fordum har været søgt for Helbredens skyld. Stavn er et Fiskerleie, hvor der fiskes Mængde af Sild.

(m) Sebber Kirke ligger ved Enden af Sebber-Kloster, og har fordum været bygt til Klosteret. Kirken har en smuk Altertavle, bekostet af Frue Glerup for 220 Rdlr. Altertøiet af Fløiel givet 1738 af Kiøbmand P. C. Holst i Aalborg. I Kirken ere tvende Epitaphia, et over Oluf Brokenhuus til Sebber Kloster og Rødkilde som døde 1608 og Frue Else Steen død 1616 et andet over Jörgen Glerup til Sebber-Kloster som døde 1728 74 Aar, han lod Choret af nye opbygge. Hans Søn Kamer-Assessor Bagge Jörgensen Glerup til Sebber-Kloster som døde 1750 50 Aar og Frue Henrica Margrete Holst lode Kirken pryde en bekostede nye luftte Stole. Ved Sebbersund er Færgested over til Hamherred. Derved er et Bierg, hvor fordum skal have staaet en Kirke, bygt St. Nicolao til Ære, hvis Rudera endnu kiendes. Sebbersund og Valsted ere Fiskerleier, hvor der fiskes en stor Mængde Sild, og har formuende Bønder.

IV Helligum – Herred

1. Blenstrup Sogn (a), Annex til Gierding, Blenstrup Bye. Lindenberg Hovedgaard. Askilstrup Bye. Dollerup Bye. Horsens Bye. Øxenvad-Mølle
2. Gierding Sogn (b). Gierding Bye. Risegaard.
3. Brøndum Sogn (c) Store Brøndum Bye. Eistrup Bye. Mølholm Mølle.
4. Synder Kongslev Sogn (d). Synder Kongslev Bye. Kongstedlund Hovedgaard.

5. Nørre Kongslev Sogn € Annex til Synde3r Kongslev. Nørre Kongslev Bye.
 6. Skibsted Sogn (f). Skibsted Bye. Svanfolk Bye.
 7. 7 Romdrup Sogn (g), Annex til Synder Kongslev. Komdrup Bye. Refs eller Refsnæs Hovedgaard.
 8. Skørping Sogn (h) Skørping Bye. Rebild Bye. Skindberg Bye. Teglgaard
 9. Fræer Sogn 8I9, Annex til Skiørping. Fræer Bye. Seglstrup Bye, Tustrup Hovedgaard.
 10. 10 Lyngbye Sogn (k), Annex til Skibsted. Lyndbye Bye. Termstrup Bye og Mølle. Torup Bye. Lundsgaard en eneste Gaard.
 11. Torup Sogn (l), Annex til Brøndum. Torup Bye. Hellum Bye. Asp Bye. Ravnhusene. Tulsted Hovedgaard.
 12. Siem Sogn (m), Annex til Brøndum. Siem Bye. Bredal en eenlig Gaard.
 13. Bælum Sogn (n). Bælum Bye. Bælumgaard. Vorgaard Hovedgaard. Blæsborg Boel. Lille Brøndum Bye. Dragsgaard. Smidier Bye.
 14. Solberg Sogn (o), Annex til Bælum. Solberg Bye. Viffertsholm Hovedgaard. Kaarupgaard. Kaarup Bye. Øster Kaarupgaard. Nebelund Gaard. Krogtved Gaard.
- (a) Kirken er stor, hvølv et inden i overalt, og tækket med Blye. I Taarnet ere tvende Klokke. Paa Altertavlen staaer Corfitz Wifferts og Frue Anne Gyldenstiernes Vaabener med Aarstal 1594 og neden til Hr. Jörgen Urnes og Frue Margrete Marsvin Vaabener med Aarstal 1643. Klak og Disk af Sølv inden i forgyldt. Ved Kirkens syndre Side er udbyggt en skøn Adelig Begravelse at store Steen, belagt med Blye og hvølv et baade oven og neden til, i den øverste Hvølv er opsat et stort Epitaphium over Hr. Jörgen Urne og Frue Margrete Marsvin gjort 1643 hvorpaa de begge med 5 Sønner og 8 Døttre smukt ere afskildrede. Under den underste Hvølv staae begravne følgende Herrer og Fruer, hvoraf de fleste have været Eiere af Lindenborg, fordum kaldet Næs og siden Daasborg: 1.) Corfitz Viffert til Næs, som døde 1592 og hans Frue Anne Gyldenstjerne, død 1595 begges Been lagte i én Kiste, over dem findes en Liigsteen med deres efligies og Ahner udhuggen. 2.) Hr. Jörgen Urne til Alslev D. N. N. og Marsk, Befalingsmand paa Vetservig, død paa Næs 1642. 3.) Hans Frue Margrete Marsvin, død paa Marsvinsholm 1650 44 Aar. 4.) Deres Søn Otte Urne død Barn 1630. 5.) Jörgen Sefeld Christoffersen til Næs D. N. N. Landsdomer i Sieland og Befalingsmand paa Ringsted-Kloster, død i Kiøbenhavn 1662 68 Aar, det var ham som eiede det kostbare Bibliotek, som Corfitz Ulfeld førde til Sverige. 6.) Claus Das Olufsen til Daasborg, Brasholm og Krengerup som døde 1678 37 Aar. 7.) Hans Frue Sophia Lindenov Friherrinde til Lindeborg død 1688. Dotter af Hr. Hans Lindenov D. N. N. og Frøken Elisabet Augusta til Boller og Rosenvold. 8.) Deres Søn Hans Daa Lindenov død Barn 1679. 9.) Bemeldte Hr. Hans Lindenov til Ivernæs død 1659 43 Aar. Begravelsen er nu brøstfældig og har ingen Capital at holdes vedlige af.
- (b) Kirken er bygt af hugne Steene, men gandske liden, og uden Taarn, har en meget liden Klokke hængende i et Hul paa vestre Muren. Kirken skal fra de Papistiske Tider være kladet St. Jørgens Kirke.
- (c) Kirken er af ingen Anseelse. Klokken i Taarnet er omstøbt i Viborg 1730. Altertavlen er ældgammel og Malingen derpaa udslidt. Paa Prædikestolen staaer Aarstal 1599. I Choret er Presternes Bgravelse. Vesten for Brøndum i Byens Hede findes nogle Høie, kaldet Loster

- Høie, paa hvilke man i klart Veir kan see over 18 Kirker. Paa Brøndum Mark findes en Brynd, kaldet Blok-Kilde, hvis Vand løber tvende Steder igennem Byen og forsyner hver Mands Huus med Vand, hvoraf menes at Byen har Navn. At Byen kaldes Store Brøndum, skeer, deels fordi den er i sig selv stor, bestaaende af 21. Gaarde, deels i Ligning mod lille Brøndum i Bælum Sogn. Mølholm har før bestaaet af to Gaaarde, men efterat den var afbrøndt, har Greve Friderich Christian Danneskiold ladet den opbygge til 5 Beboere.
- (d) Kirken skal forud være kaldet Vor Frue Kirke, er en liden og zirlig Kirke med Hvælvinger, som før havde et ganske høit Taarn, men samme blev af Storm nedslaget, og et lavere i steden opført. Altertavle og Prædikestool ere 1591 bekostede af Niels Axelsen Juul til Kongstedlund og Frue Anne Stygge, han blev siden ihjelslukket i Aalborg, og her begravet. I Kirken hænger en Lysekrone. Udi den aabne Begravelse hvile de Brönsdorfer af Randrup og Jens Hvass Eier af Tulsted, over disse findes Epitaphia med Inscriptioner. Sydost fra Synder-Kongslev Bye ligger paa Heden en stor og viid Plads, med mægtige Steene omkring besat, som de kalde store Munus, der meenes en af de gamle danske hedenske Konger at være begravet, som de tvende Kongslever og Kongstedlund har Navn af
 - (e) Kirken er ikke meget anseelig. Derudi er Palle Griises Begravelse, hans Vaaben med et Svin udi staar paa de tvende øverste Stole, med Aarstal 1591. Altertavlen er given 1603 af Christoffer Sefeld til Refsnæs. Her findes endnu et Skab med nogle Papistiske Reliquier udi.
 - (f) Kirken er uanselig, uden Taarn, og Klokken hængt i et Træ-Klokkehuus paa Kirkegaarden. En Fierdingvei fra Skibsted løber en Aae, som meenes forud at have været seglbar og at have givet Byen Navn, nu bruge Bønderne der nogle smaa Knubskibe at drage deres Høe i Land og at fiske med. Noget fra Svanfolk Bye ligger Smidie Søe, hvor nogle meene, at Svaner i forige Tider Flokkeviis have opholdt sig, og at Byen deraf kan have faaet Navn.
 - (g) Kirken er liden og ringe, og skal forud være bygt af en Jomfrue, som boede i Komdrup. Kalk og Diske af Sølv forgyldt med en liden Sølv-Flaske er given 1642 af Jörgen Sefeld til Næs. Paa en gammel Eege-Tavle i Kirken forestilles Castor og Pollux. Paa Kirkegaarden under en smuk Ligsteen er begravet Hans Fædder til Refsnæs. 1552 fik Peder Munk til Komdrup af Kong Christian III. Jus Patronatus til Komdrup Kirke. Her har og tilforn boet Adelsfolk; thi 1517 nævnes Velbyrdige Sven Peder Hvas til Komdrupgaard.
 - (h) Kirken, saavelsom Korskirken og Taarnet er bygt deels af hugne Muur-Steen Klokken er støbt 1667 med Sogneprestens Erich Kiærs og Laurids Efsens i Teglgaarden deres Navne paa. Kirken er indvendig prydet med smuk Maling paa Altertavlen, , Skrifte- og Degne-Stole, Front, Chorsdøre, Prædikestool og Pulpitur. Paa Kalk og Disk og Oblat-Eske af Sølv staae de Aarstal 1649. 1696. Paa Muren staar malet Presternes Navne siden Reformationen, af hvilke Erich Mortensen Kiær var Prest paa Stedet i 53 Aar fra 1646 til 1699. Et rødt Fløiels Alterklæde belagt med Guldtakker, forøret 1721 af Sören Madsen Wolf paa Teglgaarden. En Sølv-Tavle at omgaae med under Prødiken foræret 1733 af Clara Niels Dotter Bircherod. Her findes og i Kirken en Lysekrone af 16. Arme, samt Christian IV. Bibel af 1633 og Lutheri Latinske Postill 1617. Her ere 4 trende murede Begravelser, et Prestegaarden, og et Teglgaarden tilhørende. Paa Kirkegaarden er af gammel Tid opvædet en Kilde, som i ovenmelte Hr. Erich Kiærs Tid, med Biskop Sören Gluds Approbation, er sat i Stend, hvortil mange Syge og Vanføre søge for deres Helbreds skyld, derved staar en Blok, hvis Penge bruges til Kildens Vedligeholdelse og Sognets Fattige. I Kirken har

fordum været Hellig Kors Alter, hvortil de Limbeker har givet Jordegods. Og for en ugentlig Fredags Prødiken at holde i Skiørping Kirke, har Droning Margrete giver en Gaard, hvilken med Kongelig Tilladelse 1705 er bortsolgt, men af Capitalen nyder Sognepresten aarlig Rente. I dette Sogn skal have ligget det gamle Ægholm Slot, hvorom siden noget meldes ved Teglgaards Beskrivelse.

- (i) Kirken er bygt af hugne Steen, belagt med Blye uden Taarbet, ligger tet vesten for Fræer Bye paa en høi Bakke. Kalk og Disk af Sølv. Paa Altertavlen staae tvende Adelige Vaabener, med disse Navne hos N. M. F. og M. H. Disse Adelsfolk har 1591 beboet Tustrup, og da ladet Kirken ganske panele, og med Altertavlen, Skrifte-Degne- og Prødike-Stole og Pulpitur bepryde. Her er en Begravelse under Jorden, som tilhører Gaarden Tustrup. Segeltrup har i gamle Dage haft sin egen Kirke, og derfor i Documenter af 139. 1406. nævnes Segeltorp Sogn.
- (j) Ingen j
- (k) Kirken er kuldet og uden Anseelse. Ved Indgangen til Kirkegaarden staaer opreist en Steen 1½ Alen lang med forslede Rune-Bogstaver paa, hvilken ikke findes i Wormii Monumentis Runicis. I Terndrup Bye, som forud hed Tærndrup, er en Skole, som 1747 af Oberst von Deden til Borgaard og Bymændene er stiftet.
- (l) Kirken har et lidet Taarn, og indvendig tre Hvælvinger. Paa Altertavlen og Prædikestolen staaer Jomfrue Margrete Sandbergs Fæderne og Møderne Vaabener med Aarstal 1641. Begge Deelee, saavelsom de tvende øverste Stole, log Frøken Susanna Kaas 1722 smukt renovere, hun døde 1731 80. Aar, og blev her nedsat i den aabne Begravelse. Kalk og Disk af Sølv er skienket 1593 af Iver Juul til Villestrup og Frue Marine Maltesdotter, hvis Vaabener sees derpaa, saavelsom et andet ubekiendt Vaaben med denne Underskrift: Renoveret Anno 1723. Af Hellig Bye i dette Sogn haver Helligherred sit Navn. Til denne Bye ligger Madom Søe, som er en Miil rundt om. I østre Siden af denne Søe siges at have staaet et Slot, som efter gammel Snak skal være sumket, hvoraf endnu skal kiendes Rudera og af de i Søen Fiskende fornemmes. Paa Tulsted Mark er en Bakke, kaldet Capel-Bakken, hvor endnu findes kiendelig Spor af en Kirke og Kirkegaard.
- (m) Kirken siges at være over 500 Aar gammel, er liden og kuldet. I østre Ende af Kirken-Muren sidder en Steen, som kaldes Blod-Steen, naar noget deraf skræbes, kan det stille Blod.
- (n) Kirken har et smukt Taarn, og tækket med Blye. Fra de Catholske Tider findes Josephs og Mariæ Billeder, samt et lidet Træe-Skab med Jerndør for. Under Sacristiet er en muret Begravelse for Presterne, med da samme er opfyldt med Kister, har de følgende taget deres Gravsted under Taarnet. Neden for Alteret er en Adelig Begravelse for Vorgaards Eiendomme, hvori nogle af den Dedenske Familie hvile. Paa en Ligsten, som hører dertil staaer en Herremand i fuld Corpus mellem tvende Fruer, men Inscriptionen er af Ælde bleven ulæselig, formodentlig er det Erich Kaas til Borgaard og hans tvende Fruer Birgitte Seefeld og Anne Krabbe. Af de Bogstaver A. K. med Aarstal 1616 som staaer uendelig paa Begravelsens Muur, sluttes at den er indrettet af bemeldte Frue Anne Krabbe 1510 stadfæstede Kong Hans et Sandemænds Tog over Markeskiel imellem Bælums og omliggende Thorups, Tærndrups, Hedegaards og Borgaards Marker.
- (o) Kirken er efter Sognet liden, men i god Stand. Taarnet, hvori hænge to Klokker. Er smal, bugt paa et høit Bierg, og derfor tager idelig Skade af Storm og Støbreg. Neden for Alteret er en muret Begravelse, Viffertsholm tilhørende, hvor iblant andre nogle af de Kierulfer ere

begravne. Paa Prædikestolen staar Axel Urnes og Frue Anne Rodsens Navne og Vaabener med Aar 1622. Paa de øverste Stole staae Axel Vifferts begge Fruers Anne Krabbes og Anne Lindenovs Navne og Vaabener. I Choret hænger et Epitaphium med En vold Seefelds og Frue Anne Urnes malede Ssigies og begges 16 Fæderne og Møderne Anher med Aarstal 1649.

V. Hornum – Herred.

1. Bislev Sogn (a), Annex til Veggerbye. Bislev Bye. Lundbek Hovedgaard. Holmager Bye. Hedegaarden Snarupgaarden. Pindstrup Gaard. Tyrestrup Gaarde. Ildsøe Gaard. Dørup Bye. Halkier Mølle.
2. Synderup Sogn (b.) Synderup Bye. Blæsborg. Knol et Boel. Munkholm to smaa Steder. Rebstrup to Gaarde. Pleilstrup Gaard. Trengstrup Gaaard. Tøtterup tre Halvgaarde. Rodsted Bye. Bravelstrup Bye. Gammelholm en eneste Gaard.
3. Nibe Sogn. Nibe Kiøbsted, forhen beskreven
4. Voxlev Sogn (c.) Annex til Nibe. Voxlev Bye. Pandum Hovedgaard. Grydsted Bye. Harild. Østergaard. Simested Gaard. Kleistrup Bye. Kleistrup Bye. Kleistruplund Bye. Taarup Bye. Sielstrup Bye. Rodstrup. Binnerup Bye.
5. Aarestrup Sogn (d). Aarestrup Bye. Torstedlund Hovedgaaard. Torsted Bye. Ersted Bye. Stuberup 2 Gaarde. Rød-Mølle. Foldager en eneste Gaard.
6. Suldrup Sogn (c.), Annex til Synderup. Suldrup Bye. Albek Hovedgaard. Hyllested Bye. Hyldal Bye. Ørstrup Bye. Dalum Gaard. Hidsbek Gaard. Hidsbek Mølle. Frenstrup Gaard.
7. Buderup Sogn (f) Annex til Aarestrup. Buderupholm Hovedgaard. Støvring Bye. Støvring Mølle. Mastrup Bye. Sorup Bye. Søgaard en eenlig Gaard. Julstrup Prestegaard.
8. Gravlev Sogn (g), Annex til Aarestrup. Gravlev Bye. Oplev Bye. Oplev-Tved 3 Huse. Lundhuset. Skyllingbro-Huus. Flæe Bye. Borup to Gaarde.
9. Veggerbye Sogn (h). Veggerbye. Hids Bye. Busted Gaard. Høiriis Gaard. Btasted Bye. Aastrup Gaard. Torndal Gaard. Byrste Bye. Liungse Bye. Kalstrup Bye Kirketerp.
10. Hornum Sogn (i). Hurnum Bye. Hæsum Bye. Guldbek Bye. Volstrup Bye. Molbjerg Bye. Estrup Bye. Frendrup en eenlig Gaard. Abildgaard. Mølgaard en eenlig Gaard.
11. Freiglev Sogn, Annex til Synderholm. Freiglev Bye. Dragstrup Bye.
12. Synderholm Sogn (k). Synderholm Bye. Restrup Hovedgaard. Tostrup Bye. Nyrup Bye.
13. Nørholm Sogn (i). Nørholm Bye. Klitgaarde.
14. Elleshøi Sogn. Elleshøi Bye. Raadkilde Gaard. Bonderup Bye.
15. Svenstrup Sogn (m), Annex til Elleshøi. Nørre Svenstrup Bye. Synder Svenstrup Bye. Ridemands Mølle. Lyngbjerg Gaard. Leere Bye. Vester Mølle. Øster Mølle
16. St. Budolfs Sogn i Aalborg (n). Dertil hører uden for Byen: Hasseriis Bye. Vester Ladegaard. Klostemark. Kiettrup Huus. Kiærs-Mølle tilforn Riis-Mølle. Kiærslund en liden Gaard.

- (a) I Kirken er et Epitaphium over Christoffer Michelsen som døde 1582 og Frue Dorthe Juul, de boede paa Korsriis, som var en Herregaard der i Sognet, og blev afbrudt, da Lundbek bygdes, Stedet er paa

- Lundbeks Mark og heder endnu Korsriis. Paa Lundbek Mark er og en Høi med store Steene omringet, kaldet Troldkirken, under Steenene oven paa er fundet endeel Potter med Aske. Ved den nordost Ende af Gaardens Mark er en anden Høi med Steene paa, hvor tilforn er holdet Ting.
- (b) Kirken er forsynet med Taarn, og ligger ved Landeveien mellem Viborg og Aalborg. Alteret er af store Kampesteene, med et Træ-Dække over hvorunder berettes at staae en Blye-Æske med en Reliquie af Christi Svedug. Lysestagerne er af Metal med et Adeligt Vaaben paa. I Altergulvet ligger en Ligsteen, med 2 udhugne Essigies, over Baltazar Matthiesen til Rebstrup som døde i 1579 og Frue Dorothea Clausdotter, ved Fruen staar en Hund med dette Navn over Hofknik. Ved Chorsdøren ligger en Liigsteen over tvende Stedets Prester, Peder Mouridsen død 1597 og Peder Jensen, med begges Hustrue. Paa Kirkegaarden en Liigsteen over Sören Nielsen i Rebstrup. Midt i Synderup Bye ligger et stort Kier med en Dam i Midten, som skal have været en Søe. Paa Marken er en stor Kæmpegrav og nogle Høie, kaldet Bavnehøie. Rebstrup skal fordm have været beboet af Adel, og vises der endnu Rudera af den gamle Bygning, nu er Gaarden afdeelt i tvende smaa Steder, hver paa 6 Tønder Skyld, derved ligger en Vandmølle i en dyb Dal, saa er der ogh i en haard Eng et sjønt Vandspring, kaldet Karls-Tønde, Ved Rodsted Bye sees Rudera af en Kirke og Kirkegaard.
- (c) Ved Nibe Bye er forhen meldet, at Voxlev i gamle Dage var Hoved-Sognet og Nibe Annex dertil hvilket endnu saa var i Kong Friderik II. Tid, som sees af et Hans Majestets Brev af 1572, hvori tillades Sognepresten Hr. Jacob Severinsön at residere paa Dalsgaard som ret Prestegaard til Voxlev Sogn, dog skal han være forpligtet at giøre Indbyggerne i Nibe, som er Annex til Voxlev, tilbørlig Tieneste inden Kirken og uden, som en Sogneprest og Sielesørger sine Sognefolk pligtig er.
- (d) Navnet skrives undertiden Ørdestrup og Ardestrup. Kirken er bygt af hugne Steene, tækket med Blye, inden i overalt hvælvet, og har Spir paa Taarnet. Paa Klokken staaer: Niels Jonsson til Torstedlund lad mig stöbe og giöre, til Arestrup Kirke lod han mig före, de Levend til Kirke de Döde til Grafv det er min Idrætt alle min Dafv, Aar 1582. Paa Foden af Altertavlen staaer Manderup Dues og Albret Christopher Dues Navne og Vaabener, som 1702 har ladet den staffere. I Choret ligger en stor Ligsteen, med tvende udhugne Corpora, over Jon Madsön Wiffert til Torstedlund, som døde 1560 og hans Fruer Sanne Krabbe død 1554. Paa Kirkens syndre Side er et Begravelses Capel eller Udbygning som en Korskirke, derudi ligger en skön Ligsten over Niels Jonsön Wiffert til Torstedlund, som døde 1595. Dr er og et malet Epitaphium over Hr. Gregers Krabbe til Torstedlund D. R. R. og Statholder i Norge, som døde 1655 med begge hans Fruer, Hedvig Rud død 1638 og Dorthe Daa 1675. Dette Epitaphium har Capitain Albert Chrostopher Due 1717 ladet renovere. Men Begravelsen har bemelte Niels Jonsön 1588 ladet bygge. I Aarestrup Bye er et Hospital for 5 fattige Lemmer og en skole for Sognets Ungdom, begge stiftede af Hr. Gregers Krabbe, see Hofmans Fundatzer Tom. III. Pag. 542 546. Sognepresten boer i Julstrup Prestegaard, som ligger i Annexet Buderup og er paa 8 Tønder Hartkorn, hvilken Kong CHRISTIAN III 1552 har givet i steden for en mindre Gaard, kaldet Buderup Prestegaard, som synes at have ligget ved Buderup Kirke, men er nedbrudt, og Marken underlagt Buderupholm.
- (e) Kirken er liden og uden Taarn. Paa Klokken, som hænger i et Trøverk ved vestre Ende af Kirken, staaer, at Niels Jonsen til Torstedlund har ladet den støde til Aardestrup Kirke 1582. I Altergulvet er begraveb Oberste Lauge, født i Lybek 1682 død 1754 over hvem en Fane der er ophængt. Ved Hyllested Bye ligger HidsSøe, hvorved Landingen ligger en stor Steen med 5 Fingre paa. Ved Suldrup har før været en stor Søe, hvilken Greve Levetzau har ladet udskiære og indhegne til Høebiering.
- (f) Kirken er med Taarn, den er bygt af hugne Steene og tækket med Blye. Altertavlen har Thöger Benzon til Buderupholm ladet staffere. Paa Nørre Side i Choret har Peder

Deichmann 1726 ladet indsette i Muren en Ligsteen over sine Sviger-Forældre, Peder Echhoff Sogneprest paa Stedet som døde 1704 og hans Hustrue Dorthe Helvig Ruds død 1693. Ved Kirkens Nørre Side er en Uddybning eller Korskirke, hvori er en aaben Begravelse, fuld med Liig af Brudrupholms forige Eiere. Vesten for Sørup Mark ere at see nogle Rudera af et Capel eller en liden Kirke.

- (g) Kirken er belagt med Blye og har Taarn. I Cjoret og Taarnet er Hvælving, men irken selv har Fiele-Loft. Paa Altertavlen findes Christopher Lukkes og Frue Anne Rosenkrandses Navne, men deres Vaabener ere af Ælde ukiendelige, Alterklædet er givet 1702 af Michel Suhr og Anna Barbara Rislev. I Altergulvet ligger en Ligsteen, som Niels Jonsen Wiffert til Torstedlund og Christopher Lykke til Buderupholm 1586 har bekostet over Christen Christensen Treberg Sogneprest til disse Menigheder, som døde 1582. I Sognet er en Søe, som i den syndre Side aldrig fryser.
- (h) Navnet skrives i gamle Breve Wyderby, Wiggerby, Wigberby. I Kirken et er Epitahpium over Anders Gied, som her var Sogneprest fra 1560 til 1613. Paa den syndre Side sidder en Steen, hvori et Dambret er udhugget. Presten boer i Kirketerp Prestegaard-
- (i) Af denne Bye haver Hornumherred sit Navn. Kirken er anseelig og vel vedligeholdet, bygt af hugne Steene, og har et stort og høit Taarn. Altertavlen er opmalet og repareret 1702 af M. Due og Albret Christoffer Due hvis Navne og Vaaben staaer derpaa. Daaben er en tilhuggen Kampesteen, Hvorpaa staaer nogle øldgamle og mesten udslidte Bogstaver. Paa Kirkedøren staae og nogle besøndelige Characterer lignende tildeels Hieroglyphiske Figurer, som før skal have staaet paa en Steen, derved 1172 var tagen af en Bakke hos Hornum og brugt til Kirkens Bygning, see Marm. Dan. T. II. P. 234. I Sacristiet bag Alteret staae nogle Lig af de Marsviners, Gyldestierners og Parsbergers Familier, som skal have boet paa Abildgaard, fordum en Herregard, nu to Bøndergaarde, uden Frihed, Lundbek tilhørende, derforuden er og her indsat Generalmajor Dietrichs Frue Charlotta Amalia Söböticher, som døde i Hornum 1751 54 Aar. Ved tre Fierdingsveis synden for Guldbek udspringer en Bek som løber igiennem Byen, deeler den i øaster og vester Guldbek, og har givet Byen Navn, den gjør siden en stor Aae, som flyder igiennem Svenstrup ned i Aalborg Fiord og udgiør Øster-Aae i Aalborg. I Volstrup Bye i en Ovn havde den Jydske Spaamandsit Natte-Herberg, om hvilken læses i Encom. Regni Da. ag. 79.
- (j) Ingen J
- (k) I Kirken ligger i Altergulvet en Ligsteen over Gabriel Gyldenstjerne til Restrup Hovedsmand paa Ørum, død 1555 og Frue Kirstine Friis til Lyngholm. En anden Steen over Hannibal Gyldenstjerne til Restrup som døde 1608 og Frue Helvig Kaas død 1630. I de Lindenovers Begravelse, hvortil er et Legatum, see Hofmans Fundayzer Tom III. Pag. 540 staaer Christopher Lindenov til Restrup og Christian Lindenov til Ugerslevgaard, men Inscriptionerne ere fortærede. I Taarnet er en anseelig Begravelse indrettet 1735 af Greve Levetzau, derudi staaer i en Marmor-Kiste hans første Frue Christence Lindenov Rantzov fød 1686 i Ægteskab med Greven i 30. Aar, død 1734 48 Aar, og i en anden Marmor Kiste hviler selv Hr. Christian Friderich Greve af Levezau, Ridder af Elefanten, Geheimraad og General, Herre til Restrup, Albek, Torstedlund, og Aastrup, hvilke Gaarde af ham er oprettet til et Stamgods, han døde 1756 74 Aar 1666 fik Sognepresten i Synderholm Niels Eskesen Kongelig Bevilling paa 2. Rdrl af hvar Kirke i Vendelbo g Viborg Stifter til hans afbrændte Prestegaards Opbyggelse. Hvad til Sognets Skole er henlagt, see Hofmans Fundatzer Tom.

III. Pag. 538. Paa Synderholms Byemark er et hedensk Offersted, hvorpaa findes en stor Steen, so Alne i Omkreds, liggende paa endeel andre Steene.

- (l) Kirken har en god og sterk Bygning, tækket med Blye, over Choret er Hvælving, men Loft over det øvrige, som ligger paa Eege Bielker, hvilke siges at være tagne af en synden for Byen fordum værende Skov. I Taarnet er og en Hvælving, hvorunder fundes et stort Seierverk. Der ere tvende Klokker, den store er given 1645 af Niels Krag til Trudshoilm og Frue Jutte Hög til Taknemligheds Tegn mellem Danmark og Sverige, den lille har Eiler Grubbe til Lystrup 1550 ladet støbe. Altertavlen er af smukt Bildhugger-Arbeid, ved dens nordre Kant sees et Kongeligt Portrait med Krone paa Hovedet, Sverd i venstre og 3 Løver paa et Skiold i høire Haand, ved den syndre Kant sees en kronraget Munk med en Monstrantz i høire og en Pung i venstre Haand. Kalk og Disk er giort 1576. Der findes en gammel Kiste med Jern-Beslag, som meenes at være brugt til Afladfs-Kram. Prædikestolen er emuk stafferet, bekostet 1632 af en Bonde i Sognet Povel Nielsen Kraas, over hannem er et Epitaphium i Kirken, han døde 1649, og hans Hustrue Maren Bertelsdotter Kiørulf døde 1656. Neden for Chorsdøren ligger en Ligsten over Urban Andersen Giedtzman Ridefoged paa Restrup som døde 1688. Paa Muren hænger et stort Epitaphium over Sören Bertelsen Kiærulf, hvis Enke Maren Jensdttte, siden havde bemeldte Urban Giedtzman og døde 1679. Næst ved hænge endnu to Epitapia, et over Mads Sörensen som døde 1664, et andet over Niels Mogensen i Nørholm, hvis Ligsten og findes i Kirken. Der er og en Ligsteen over Delman Minchert som døde i Klitgaard 1725. Ved Nørholm Kirke findes tvende Steene med besønderlige Characterer paa, see Marm. Dan. T II. Pag. 234. Imellem Nørholm og Synderholm har fordum gaaet Søe og salt Vand, hvor man ei alene med Fiske Kroge, men og med større Fartøier har kunnet segle, nu er der tørt Land, Fodrft, Moser, Eng og Mark. Nørholm har fordum haft sit eget Birk, men i nyere Tider er samme afskaffet og undrlagt Herredtinget. Klitgaardene er et Fiskerleie $\frac{1}{2}$ Miil førend man kommer til Nibe, her er en stor Bakke, som bestaaer af Kride og Kride-Leer.
- (m) Svenstrup er deraf bleven i Historien bekiendt, at den Danske Adel og deres medhavende Krigsfolk der opholdt sig om Natten 1534 da de vilde rykke for Aalborg, men bleve om Morgen paa Svenstrup Mark af Skipper Clemen og de oprørende Vendelboer angrebne og slagne, see Hvitfeld pag. 1430
- (n) Kirken bliver ved Aalborg Bye beskrevet. Hasseris er en stor velhavende Bondebye, hvorfra Huusmændene gaar daglig ind til Aalborg og tiene som Arbeidsfolk.

VI. Fleskum – Herred

1. Dal Sogn (a), Annex til Ferslev. Dal Bye. Povelstrup Bye. Fintrup en eenlig Gaard.
2. Ferslev Sogn (b). Ferslev Bye. Miels Bye. Røtten Bye. Pederstrup en eenlig Gaard.
3. Volsted Sogn ©. Annex til Ferslev. Voldsted Bye.
4. Synder Tranders Sogn, Annex til Vor Frue Kirke i Aalborg. Synder Tranders Bye. Gug Bye.
5. Nørre Tranders Sogn (d). Annex til Vor Frue Kirke i Aalborg. Nørre Tranders Bye. Filsted Ladegaard nu kaldet Sohngaards Hovedgaard. Utterup Bye. Sundbye.

6. Gunderup Sogn (e). Gunderup Bye. Thorup Bye. Værst Bye. Fiellerad Bye. Lundbye Krathuse. Hals Bye. Hals Broehuus. Flamsted Gaard. Flamsted Mølle. Oppelstrup Bye. Skovstrup Bye.
7. Gudum Sogn (f). Gudum Bye. Gudumlund Hovedgaard. Kioldgaarde 3 Gaarde.
8. Lille Vorde Sogn (g), Annex til Gudum. Lille Vorde Bye.
9. Klarup Sogn (h), Annex til Romdrup. Klarup Bye. Klarupgaard Hovedgaard.
10. Romdrup Sogn (i) Romdrup Bye.
11. Store Vorde Sogn (k). Store Vorde Bye.
12. Seglfod Sogn (l). Annex til Stor Vorde. Seglflod Bye. Seglflod Mølle.
13. Mou Sogn (m). Mu Bye. Egense Bye. Egense Kloster Hovedgaars. Høftemark Gaarde. Dokkedal Bye. Strit-Mølle. Stebek Bye. Karmou enGaard. Færgehusee. Skellet et Huus.
14. Nøvling Sogn (n), Annex til Gunderup. Nøvling Bye. Lundergaard. Guttentorp. Sæderup Bye. Giistrup Bye. Vekke Bye.
15. Vor Frue Sogn i Aalborg. Dertil hører uden for Byen: Teglgaarde. Engeland et Markhuus. Egholm en Øe Limfiorden (o).

- (a) Kirken haver Taarn og ellers intet merkværdigt.
- (b) Kirken har Taarn, og ellers intet af Merkværdighed, undtagen at ved Chorsdøren e i Muren indsatt et Runesteen, sm ikke findes i Wormii Monumentis, derpaa læses: Lutaris fati stin donsi aft Osta sum sin, det øvrige skiules af Muren. Østen for Ferslev Bye findes en stor Steendys, som har været et hedensk Alter eller Gravsted.
- (c) Kirken er uden Taarn. Syndes for Miels Bye i Ferslev Sogn er kiendelige Tegn af en Kirkegaard, paa hvilken siges at have staaet de Kirke, som siden er forflyttet til Voldsted.
- (d) I Kirken er en Lysekrone, forøret af Kamerraad og Amtsforvalter Tyge Thombsen, som døde i Aalborg 1737 men her har sin Grav og Epitaphium, han ha og testamenteret 500 Rdr.hvis Rente til enSkoleholders Løn erhenlagt. Altertavle, Prædikestool, Pulpitur, det ny Chor med Orgelverk og videre, bekostet a Conferentzraad Johannes Benzon til Sohngaardsholm og Frue Friderica Sophia Vith. Ved Kirken er et Capel, hvorunder Johan Sohn til Sohngaardsholm, som døde 1690, og Hustrue har deres begravelse. I Cappellet har conferentzraad Benzon ladet opsette Epitaphium af Steen og indrette Begravelse for sig Familie, derudi hviler, foruden en del Børn hans Svigerfader Hr. Johan Albrecht Vith Ridder og Stiftamtmand i Viborg, død 1754 71 Aar, og Svoger Conferentzraad Christian Braem som døde 1752 69 Aar, se Hofmans Fundatzer Tom III. Pag. 550 – 558.
- (e) Kirken er smuk, og har et høit Taarn, hvorpaa tilforn har været Spir, samt Korskirke og Sacristie. Paa Klokken staaer med Munkeskrift: Anno Domini 1444. qvinta feria post ascensionem Domini, Maria, Petrus, Kanutus, Johannes, presbiter & vicarius ecelesiae Gundrup Randrusienfis. Paa den syndre Side af Kirken er i Muren udhugget en Haand med en Røgel. Altertavlen er gammel og Malingen af Ælde fordervet. Paa Kalk og Disk af Sølv staaer: Christian Guldenløve 1694. Før Alterfoden er et Tralverk, ligeledes et smukt Tralverk som skiller Choret fra Alteret, begge givne til Kirken af Snedker Jens Christensen i Hals. I Kirkegaards Diget ligger en stor Steen med Runeskift paa, som i Wormii Mon. Dan. Pag.317 læses saaledes: Eustin fati stin donsi ebt Osulb fadur sin. Gunderup og Nøvling Sogne ligge til Biskopen i Viborg, som her holder sin Residerende Capellan. Østen for

Kirken ligge 2 smaa Høie, Grønhøi, som altid er grøn, og Ab – Høi, som altid er tør og har været et hedensk Alter .Nordvest fra Kirken ligger Ting-Høi, hvor i forige Tider skal være holdet Ting. I Heden er en Høi kaldet Kirke-Bakken, hvor Prestens Gaard skal have ligget og hvor Kirken først skulde været bygt. Der er og en anden stor Høi, hvorpaa har været et hedensk Alter, kaldet Hinder-Høi, derom fortælles endeel Fabler om Spøgerie, som skal havet hindret Reisende paa Landeveien. Imellem Fiellerad og Hals vises den Høi, hvorpaa den navnkundige store Runesteen eller Balder-Steen har staaet, som nu ligger omfalden ved 3. Alne derfra, hvorpaa efter Wormii Fortolkning Mon. Dan. Pag. 318 læses denne Skrift: Baldur risti stin densi eufter Snigur hin guder fadur Kununk sin thiagn gudan auk Tusu mudur fino their liga bidi unt thim haug, :) Balder reiste denne Steen efter Snihur hin gode Fader Koning sin, den brave Mand, og Tusa sin Moder, de ligge begge under denne Høi. Paa Fiellerad Mark findes endnu et hedensk Alter og Grav-Sted. Ved Hals er en hedensk Grav-Høi, som nu kaldes Skaar-Høi af de mange der opgravede Skaare af Uner. Ved Torup sees spor af en Kirke, som der har staaet. Lundbye er omgiven med store og høie Bakker, af hvilke man paa den høieste kan tælle 34. Kirker. I en dyb Dal tet ved Flamsted er paa en liden Bakke et hedensk Alter, og ikke langt derfra en stor Høi, som kaldes Brudehøi, hvorom endeel Fabeler fortælles.

- (f) Navnet skrives i gamle Documenter Guthun, Guthin og Guding. Kirken ligger paa en høi Bakke, og har et høit Taarn, begge Deelee sat i meget god og zirlig Stand af Gudumlunds Eiere de Bchwalder. Paa Taarnet staaer Friderich von Buchwalds og Frue Anna Rosenlunds Navne med Aarstal 1735 samt Peter Matthias von Buchwalds og Frue Ide Ilsabe von Bassewitzes Navne og Aarstal 1751. Paa de to øverste Stole staae Jens Kaas til Gudumlund og Frue Margrete Lange deres navne og Vaabener med Aarstal 1579. En Alterbog med støbt Sølv beslagen, er gven 1706 af Obrist Lieutnant Wulf von Buchwald og Frue Anna von der Wisch med deres Vaabener paa. Over det af Major Buchwald bekostede smukke Pulpitur staar Buchwalds og Bassewitzes Vaabener. I Kirken er en anden Begravelse, som tilhører Gudumlund, derudi bemeldte Major Peter Matthias von Buchwald, som døde 1753 36 Aar. I Kirkegaards Muren har været en Runesteen, hvis Inscription i Wormii Mon. Dan. Pag 316 saa læses: Asten let resa sten dena sor suner sine ug Vagins sadur sins. I Skoven fandtes for nogle Aar siden i en Høi en dele røde glasserede Steen-Krukker med Aske, samt nogle lange krusede Glas. Sydost fra Kirken ligger en stor Gravhøi, kaldet Konges Høi, og paa Marken i mellem begge Sognene ligger nogle store Steene med en stor bred Steen oven paa, som har været et hedensk Offersted.
- (g) Kirkens Altertavle er bekostet 1591 af Ove Lunge til Odden, hvis saavel som hans Frues Anna Maltsdotter Sehesteds Navne og Vaabener staae derpaa.
- (h) Kirken er taarnet, og tilhører Hr. Lassen paa Biørnsholm.
- (i) Kirken er kuldet, og tilhører næstforbemelte Eier.
- (j) Ingen j
- (k) Kirken har et smukt Taarn, og er i god Stand, men ellers intet merkværdigt. Stor-Vorde er deraf bleven navnkundig, at en Bonde der i Byen ved Navn Esbern Jenssön 1534 greb og fangede Rigets Fiende Skipper Clemen, og til Belønning for denne Helte Gierning blev af Kong Christian III. Forlænet med en Gaard der i Byen paa hans og hans Børns Livstid qcit og fri for alle Udgifter, hvilket af Kong Friderik II Anno 1570 blev stadfæstet. Hvitfeld pag.

1432 kaldet denne Bonde Jesper Riimand. Stor Vorde har fordum haft sit eget Birk, hvilket i nyere Tider, ligesom andre smaa Birker, er underlagt Herredstinget.

- (l) Kirken har et skikkeligt Taarn og er vel vedligeholden. I Altergulvet er en aaben Begravelse, hvori Peter Klein, som boede paa Høstemark i Mou Sogn, tillige med sin Hustrue er nedsat. Seglflod skal have sit Navn deraf, at man fordum med store Koge ha kunnet segle der ind til.
- (m) Mou skrives i gamle Documenter Mo, Moo og Moe. I Kirken er en Liigsteen over Sognepreste Anders Jacobsen Paulin, som døde 1649 41 Aar. I denne Kirke er og Thöger Lassen, som eiede Høstemark, begravet. I Sognet løbe tre store Bekke, Stebek, hvoraf Byen Stebek har Navn, Flamdsbek, og Strebek, hvorved Strid-Mølle gaaer, og mange smaa. Udi Egense Mark staae tvende saa kaldte Viider, til Kiendetegn for de seglende, som aae efter hvert Skibs Drægtighed betale og et vist til deres Vedligeholdelse. Ved Dokkedal ere nogle Bierge, som af de Seglende kan ses ved 2. Miile ude i Søen. Oven paa et af samme er en Dam, hvori tilforn skal have været mange Fiske. Det har og været en Kilde med ypperligt Vand, som ved Skiødesløshed er bleven tilstoppet. Mou Sogn har fordum haft sin egen fri Birke-Ret, given 1450 af Kong Christian I. Man viser endnu, hvor Tinget under aaben Himmel er holdet, og der løber en Vei som endnu kaldes Tingveien, dette Birk er i seenere Tider med de andre smaa afskaffet, og lagt under Herredstinget. 1521 har Kong Christian II. Æret i Mou og selv uviist Markskiel imellem Mariager Klosters og Viborg Capitels Eiendome der i Sognet. At der fordum ved Moe og Alns har været betydelig Sildfiskerie, der viser nogle Kong Christian III. Og Kog Friderik II. Brev a 1551. 1562 til Indbyggerne i disse Sogne, hvorved de affærdige deres Saltere der til Fiskeleierne for at salte nogle Læster Sild til deres Behov og for deres Regning. Og derfor befale dem at tilstæde Salterne to frie Dage om Ugen og sælge dem for Penge al den Sild som falder i bemelte to Dage.
- (n) Kirken har Taarn og et lidet Sacristie. Paa Kalk og Disk staaer Christian Gyldenlöves Navn og Vaaben. I Nøvling e 1698 af Assessor Magnus Willomsen skiftet en Sole. Tet ved Kirken er et hedensk Alter, og lidet derfra en hedensk Begravelse. Ved Sæderup findes og et hedensk Alter, og ligesaa ved Lundergaard.
- (o) Øen Egholm hører egentlig under Kierherred i Vendsyssel, og bliver siden med de andre Vendsyssels Øer beskrevet